

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

ВЕИ на бързи обороти

Премахване на пречките пред децентрализацията и демократизацията на енергийния преход в България

ВЕИ на бързи обороти

**Премахване на пречките пред децентрализацията
и демократизацията на енергийния преход
в България**

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

С приемането на промените в Закона за енергията от възобновяеми източници на 13 октомври 2023 г. бе направен опит за привеждане на националното законодателство в синхрон с разпоредбите на Директива 2018/2001 и Директива 2023/2413 за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници. Основната цел на законодателството е да даде възможност на българските граждани, общини, както и на малкия и среден бизнес да се превърнат в двигател на енергийния преход, да намалят своите разходи за енергийно потребление и да се възползват от предимствата, които носи децентрализираното производство и съхранение на възобновяема енергия. Децентрализираният модел за енергиен преход има потенциал не само да допринесе за постигане на целите за декарбонизация, но и да даде възможност на гражданите и местните общности да се включат активно в устойчивото производство и потребление на енергия. Въпреки първоначалния замисъл, приложението на приетите разпоредби остава неясно, с което и възможността за активно участие в енергийния преход остава практически трудно изпълнимо.

Чрез настоящия анализ, Центърът за изследване на демокрацията изготви задълбочен регулаторен преглед на добри практики от други страни членки на ЕС, които да залегнат в конкретни законодателни препоръки за по-ефективното транспониране и прилагане на законодателството, с фокус върху децентрализираното производство на енергия и енергийното гражданство.

Автори

Ремина Алексиева, анализатор, програма „Енергетика и климат“, Център за изследване на демокрацията
Анна Филипова, анализатор, програма „Енергетика и климат“, Център за изследване на демокрацията
Венцислав Бенов, адвокат, Адвокатско дружество „Бенов и Василев“

Редакционна колегия:

Д-р Огнян Шентов
Руслан Стефанов
Д-р Тодор Галев

Снимка на корицата: Canva

ISBN: 978-954-477-495-0

© 2024, Център за изследване на демокрацията.
Всички права запазени.

БЛАГОДАРНОСТИ

Настоящата публикация е резултат от общите усилия на български екип от експерти в областта на енергетиката и климата. Центърът за изследване на демокрацията би искал да благодари на лидерите на гражданското общество, представителите на бизнеса, публичните власти и независимите експерти, които споделиха своите виждания за предизвикателствата пред въвеждането на ефективна регулаторна рамка за възобновяемата енергия в България, осигуряване възможността за децентрализирано производство на електроенергия и създаването на енергийни общности.

За цялостния анализ на предизвикателствата и възможностите пред демократизацията на енергийния преход допринесоха членовете на създадената от Центъра за изследване на демокрацията неформална работна група за подобряване на регулаторната рамка за ВЕИ, а именно Кристиан Димитров и Балин Балинов от „Грийнпийс“ България, представители на екологично сдружение „За Земята“, Лиана Аджарова, Асоциация на българските енергийни агенции (АБЕА), Красимир Джамбазов, зам.-кмет на община Витоша, Павлин Стоянов, юрист, Vislaw, представители на Комисията по енергийно и водно регулиране (КЕВР), Апостол Дянков, WWF България, Петко Ковачев, „Зелени закони“, Марияна Янева, Асоциация за производство, съхранение и търговия с електроенергия (АПСТЕ), представители на Тракийски университет, представители на Българска фотоволтаична асоциация, Ася Добруджалиева, Хабитат България, Цветан Георгиев, енергийна общност Изгрей.бг, Миглена Стоилова, Илиан Илиев, Обществен център за околна среда и устойчиво развитие, Ивайло Алексиев, Агенция за устойчиво енергийно развитие (АУЕР), Силвия Георгиева и Благой Станчев, Национално сдружение на общините в Република България (НСОРБ), Генади Кондарев, ЕЗГ, Румен Петров и Антон Желев, Българска соларна асоциация (БСА), Десислава Евлогиева, Енергийна Агенция – Пловдив, Георги Велев, „ЕВН България Електроразпределение“ ЕАД, представители на Електроенергиен Системен Оператор (ЕСО) ЕАД, Невен Боянов, „Сонис Енерджи“ и експертите Георги Стефанов, Петър Попчев и Теодора Пенева.

Благодарим на народните представители Делян Добрев, Жечо Станков, Владислав Панев, и Радослав Рибарски за конструктивния диалог по основните пречки пред ВЕИ инвестициите в България и готовността да възприемат препоръките на настоящия анализ. Благодарни сме и на Тома Павлов от Работна група по възстановяването и устойчивостта (RECOVER) към Европейската комисия за обсъждането на основните цели на европейските политики за ускоряване на енергийния преход.

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕЗЮМЕ	8
ВЪВЕДЕНИЕ	12
ПРАВЕН АНАЛИЗ НА ЗАКОНА ЗА ЕНЕРГИЯТА ОТ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ И ЗАКОНА ЗА ЕНЕРГЕТИКАТА	16
Общности за възобновяема енергия и граждански енергийни общности	17
Потребители на собствена енергия от възобновяеми енергийни източници	24
Изграждане и присъединяване	29
Споделяне и отчитане на произведената и потребената енергия ...	38
Агрегиране	39
Административно обслужване.	41
ПРЕГЛЕД НА ДОБРИ ПРАКТИКИ	45
Оценка на пречките и потенциала	45
Определения	46
Лицензиране	47
Присъединяване към мрежата	48
Споделяне на енергия.	49
Мрежови такси	50
Продажба на излишната енергия	51
Администрация, достъп до информация	52
Изграждане на административен капацитет	53
Финансиране	54
КАКВО СЛЕДВА?	56

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ, ТАБЛИЦИ И КАРЕТАТА

Фигура 1. Оценка на усилията на държавите членки за разработване на благоприятна рамка за ВЕИ към януари 2024 г.	13
Фигура 2. Възможности за правно-организационни форми на общности за възобновяема енергия съгласно българското законодателство.	21
Фигура 3. Процес по присъединяване на централи за производство и продажба на енергия от ВЕИ.	33
Фигура 4. Разпределяне на разходите за инвестиции в повишаване на преносната способност на мрежата.	35
Фигура 5. Индикативна йерархия на административното обслужване.	43
Таблица 1. Срокове за издаване на становище за условията и начина за присъединяване	32
Каре 1. Микромрежи.	37

АБРЕВИАТУРИ

ФСП	Фонд за справедлив преход
Директива (ЕС) 2018/2001	Директива за енергията от възобновяеми източници 2018/2001
Директива (ЕС) 2023/2413	Директива за енергията от възобновяеми източници 2023/2413
АУЕР	Агенция за устойчиво енергийно развитие
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВН	Високо напрежение
ДВ	Държавен вестник
ДР	Допълнителни разпоредби
ЕРП	Електроразпределително предприятие
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕС	Европейски съюз
ЗЕ	Закон за енергетиката
ЗЕВИ	Закон за енергията от възобновяеми източници
ЗЗД	Закон за задълженията и договорите
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗК	Закон за кооперациите
ЗМСП	Закон за малките и средните предприятия
ЗУЕС	Закон за управление на етажната собственост
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ЗЮЛНЦ	Закон за юридическите лица с нестопанска цел
кВт	киловат
кВтч	Киловатчас
КЕВР	Комисия за енергийно и водно регулиране
МВт	Мегават
МСП	Малки и средни предприятия
НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
НПО	Неправителствена организация
НСИ	Национален статистически институт
ОУЕИ	Орган за устойчива енергия на Ирландия
ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
СН	Средно напрежение
ТЗ	Търговски закон

РЕЗЮМЕ

През последното десетилетие се наблюдава все по-широко навлизане на децентрализираното производство на електроенергия в Европейския съюз (ЕС), благодарение на бурното развитие на ВЕИ технологиите и растящото желание за по-голяма енергийна независимост. От ключово значение за успеха на енергийния преход е активното участие на гражданите, малките и средни предприятия, както и местните общности в процеса на разгръщане потенциала за ВЕИ инвестиции.

С въвеждането на Директива 2018/2001 през 2018 година се създаде обща рамка за насърчаване на възобновяемите енергийни източници в ЕС, включително чрез опростена процедура за изграждане на децентрализирани системи. През 2023 г., с преразглеждането на Директива (ЕС) 2018/2001, се определи задължителна цел за възобновяема енергия на равнище ЕС до 2030 г., като се насърчава участието на енергийни общности и се въведоха конкретни цели за отделните икономически отрасли.

Въпреки значителния напредък в транспонирането на Директивите, някои държави членки срещат предизвикателства в създаването на необходимите регулаторни рамки за подкрепа на енергийните общности, включително чрез гарантиране на присъединяването към мрежовата инфраструктура и финансова подкрепа под формата на нисколихвени заеми и грантови схеми. ВЕИ Директивите на ЕС изискват от страните да проведат оценка на пречките и потенциала за развитие на ВЕИ енергийните общности, която да включва идентифицирането на пречките пред развитието на децентрализацията на производството. Прегледът на добрите практики в ЕС разкрива, че много малко страни членки са предприели такива действия въпреки съществуващия опит за транспониране на европейското законодателство на национално равнище.

В България гражданите се сблъскват със сериозни предизвикателства, като блокиране на процеса на присъединяване към електропреносната мрежа и сложни, бюрократични процедури¹. Непрозрачните механизми за разпределяне на мрежовия капацитет затруднява ефективното разработване на нови ВЕИ проекти. Липсата на ясна методология за оценка на разходите за присъединяване допълнително усложнява инвестициите. От друга страна административните процедури, свързани с екологичните и строителните разрешителни за изграждане на ВЕИ проекти, водят до чувствително забавяне на проектите, като често определените в закона срокове за извършване на отделните процедури биват нарушавани. Също така различното тълкуване на законодателството от страна на компетентните органи може да доведе до дискриминиращо отношение на един участник спрямо друг.

¹ Център за изследване на демокрацията. Децентрализация и демократизация на българския електроенергиен сектор. София: Център за изследване на демокрацията, 2018 г.

С последните промени в Закона за енергетиката (ЗЕ) и Закона за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ)² бе направен опит за привеждане на националното законодателство на България в синхрон с разпоредбите на Директива 2018/2001 за насърчаване използването на ВЕИ електроенергията. Основната цел на промените на законодателството е да се даде възможност на българските граждани и малкия и среден бизнес да се превърнат в двигател на енергийния преход, да спестят разходи за енергийно потребление и да се възползват от предимствата, които носи децентрализираното производство, преносът, потреблението и съхранението на възобновяема енергия. Настоящият анализ на промените в ЗЕ и ЗЕВИ, заедно с преглед на добрите практики от други страни членки на ЕС, ще допринесе за разработването на конкретни законодателни препоръки за по-ефективното транспониране и прилагане на ВЕИ законодателството, с цел да се даде по-силен фокус върху децентрализираното производство на енергия и стимулирането на енергийното гражданство.

Следва да се подобри дефиницията за енергийни общности, като целта е да се премахне неяснотата в нормативната уредба, свързана с тяхното учредяване, роля и функциониране.

- Включване на микропредприятията в обхвата на участниците в енергийните общности, за да се повиши гражданската активност в енергийния преход.
- Гарантиране прилагането на седемте принципа за ефективно функциониране на енергийните общности, съобразено с модела на REScoop.
- Предотвратяване „комерсиализацията“ на енергийните общности, за да се запази техния граждански характер.
- Отстояване на принципите за равнопоставяне при взимането на решения и географска близост между ВЕИ мощностите.
- Установяване на ясни критерии за регистрация на общността, включително правата и положенията, от които тя може да се ползва във връзка с дейността си.

За защита на правата на активните клиенти и потребители на ВЕИ електроенергия е необходимо въвеждането на забрана за използване на дискриминационни практики от страна на мрежовите оператори срещу ВЕИ инвеститорите.

- Принципните правила за съхранение и продажба на излишната електроенергия следва да осигурят справедливост и прозрачност в дейността на гражданските енергийни общности, като се гарантира съответствие със законодателството и целите на енергийния преход.

² Държавен вестник на Република България, брой: 86, от дата 13.10.2023 г.

- Насърчава се премахването на всякакви форми на дискриминация срещу ВЕИ участниците на електроенергийния пазар, чрез конкретно определяне на правилата и условията за съхранение на електрическа енергия за различни цели, с цел оптимизиране използването на електроенергията и възможността за продажба на излишната електроенергия обратно в мрежата, съобразено с лицензионния режим, предвиден в ЗЕ.

За да се осигури ефективно регулиране на процедурите за присъединяване към електрическата мрежа трябва да бъдат създадени подзаконови рамки, които подробно да определят стъпките за присъединяване, с конкретни срокове и уточнени правомощия за различните институции.

- Необходимо е да бъдат изяснени въпросите около финансовата отговорност при увеличаване на преносната способност на мрежата, като се избегне прехвърлянето на финансовата тежест на модернизацията и разширяването на мрежата върху инвеститорите.
- Трябва да бъдат въведени конкретни разпоредби, които да обхванат строителството на вътрешна електрическа инфраструктура за споделяне на електрическа енергия между членовете на енергийната общност.
- Необходимо е ясно да се регламентира достъпът на енергийните общности до електроенергийните пазари, за да се осигури равнопоставено третиране за всички участници на енергийния пазар.

За да се изяснят процесите на споделяне и отчитане на произведената и потребената електроенергия следва подробно да се анализират разходите и ползите от разгръщането на енергийните общности, както и за установяване на ясни правила за разпределение на тези разходи между различните страни.

- Важно е да бъдат премахнати двойните мрежови такси и въвеждането на методология за регулиране на цените за изкупуване, което ще създаде стимули за инвестиции в малки, децентрализирани мощности и в енергийни общности.
- Заедно с това трябва да се вмени задължение на мрежовите оператори да се съобразяват с исканията на активните потребители за продажба на излишната електроенергия обратно в мрежата.
- Следва да се ускори инсталирането на интелигентни електромери и стандартизирани процедури за виртуално нетно отчитане.
- Има необходимост от ясно определена регулаторна рамка за агрегиране, включително чрез защита на търговската информация и личните данни на клиентите, както и създаване на механизъм за разрешаване на споровете между участниците в схеми за агрегиране и споделяна на електроенергия.

Подобряването на административните процедури ще зависи от създаването на централно координационно звено, което ще хармонизира практиката на всички местни власти по управлението на административните процедури, през които преминават ВЕИ проектите.

- Центрове за административно обслужване трябва да бъдат създадени въз основа на оценка на нуждите и мрежовия капацитет, като финансирането им трябва да се осигури от държавния бюджет, за да се гарантира равен достъп до финансови ресурси за всички общини.
- За подобряване на ефективността и прозрачността на административния процес е необходимо да се проведе масова цифровизация на процедурите, както и да се въведе изцяло електронна комуникация между инвеститорите и административните органи.
- Важно е централното координационно звено да бъде основен източник на единна и ясна информация относно възможностите за производство и собствено потребление на ВЕИ енергия, като се препоръчва и създаването на информационна кампания за ползите от създаването на енергийни общности.
- Препоръчва се създаването на регистър на енергийните общности и малките децентрализирани системи, поддържан от АУЕР, който да бъде публично достъпен и който ще спомогне за по-коректното отчитане на потреблението на ВЕИ енергия и за планирането на развитието на електроенергийната система.

Необходими санационални схеми за подпомагане на използването на възобновяеми енергийни източници, вземайки предвид наличните финансови инструменти на национално и европейско равнище.

- Препоръчва се въвеждането на финансови инструменти, като отпускане на нисколихвени кредити, револвиращи фондове и грантове за подпомагане на домакинствата с ниски и средни доходи, както и на МСП, които да се включват в създаването на енергийни общности.
- Необходимо е ориентирането на публични национални и европейски ресурси към подпомагане на инвестициите във ВЕИ енергийни общности, например чрез Националния план за възстановяване и устойчивост, Европейските регионални фондове, Териториалните планове за справедлив преход и Европейския социален фонд.

ВЪВЕДЕНИЕ

През последното десетилетие Европейският съюз (ЕС) ускори прехода към децентрализирано производство на енергия. Тази промяна е обусловена от различни фактори, включително напредъка в развитието на технологии за използването на възобновяема енергия, повишената осведоменост за изменението на климата и нарастващото желание за енергийна независимост. Рязкото нарастване на енергийните разходи през 2022 г. засили тенденцията. Гражданите, малките и средни предприятия (МСП), както и местните общности активно участват в производството на чиста енергия чрез слънчеви панели на покривите, малки вятърни турбини и инсталации за биомаса. Този модел не само допринася за постигане на целите за декарбонизация, но също така повишава енергийната устойчивост и дава възможност на гражданите и местните общности да се включат активно в устойчивото производство и потребление на енергия.

Политическите инициативи и регулаторните рамки на ЕС стимулират развитието на децентрализирани енергийни системи и в различна степен са транспонирани в националните политики на страните членки. С Директивата за енергията от възобновяеми източници 2018/2001 (RED II)³ беше създадена обща рамка за насърчаване на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в ЕС, включително чрез въвеждането на опростена процедура и уведомителен режим за намеренията за изграждане на децентрализирани системи за производство и съхранение на енергия от ВЕИ.⁴ С нея беше поставена обвързваща цел от 32% за общ дял на ВЕИ в потреблението на енергия до 2030 г.

Предвид необходимостта от ускоряване на прехода към чиста енергия в ЕС, през 2023 г. Директивата беше преразгледана и изменена с директива 2023/2413 (RED III)⁵, в сила от 20 ноември 2023 г. С нея беше определена обща цел за възобновяема енергия от поне 42,5% (и амбиция за 45%), която е задължителна на равнище ЕС до 2030 г. Транспонирането на повечето разпоредби от изменената Директива следва да се случи в срок от 18 месеца, а за други разпоредби, свързани с издаването на ВЕИ разрешения, е предвиден по-кратък срок – до юли 2024 г. С Директивата се въвеждат конкретни цели за държавите членки в секторите на промишлеността, транспорта и сградите (централно отопление и охлаждане).

³ Официален вестник на ЕС, Директива (ЕС) 2018/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2018 година за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници (преработен текст), 11.12.2018 г.

⁴ Владимирова, М. и др., *Отново на кръстопът: Контурите на българската пътна карта за климатична неутралност с хоризонт 2050 г.*, Център за изследване на демокрацията, 2023.

⁵ Официален вестник на ЕС, Директива (ЕС) 2023/2413 на Европейския парламент и на Съвета от 18 октомври 2023 година, за изменение на Директива (ЕС) 2018/2001, Регламент (ЕС) 2018/1999 и Директива 98/70/ЕО по отношение на насърчаването на енергията от възобновяеми източници и за отмяна на Директива (ЕС) 2015/652 на Съвета, 18.10.2023 г.

По-специално, три Директиви съдържат разпоредби за създаване на подкрепяща правна рамка на ЕС за общностна собственост върху енергията:

Директивата за вътрешния пазар на електроенергия (IEMD)⁷

Директивата за вътрешния пазар на електроенергия (2019/944) има за цел да очертае ясни правила за производство, пренос, разпределение, доставка и съхранение на електроенергия, както и такива, свързани със защитата на потребителите и осигуряването на прозрачен пазар на електроенергия в ЕС. Директивата изяснява и насърчава съществуващите права на клиентите, поставя условия за гарантиране на услугите, предлагани от доставчиците на агрегирани услуги и дава дефиниция за граждански енергийни общности.

Директивата за енергията от възобновяеми източници (RED)

Директива за възобновяемата енергия (ЕС) 2018/2001, която влезе в сила от декември 2018 г. е в основата на правната рамка на ЕС относно общностите за възобновяема енергия. Тя постановява основни правила, позволяващи на потребителите да произвеждат своя собствена електрическа енергия, индивидуално или като част от общности за възобновяема енергия, както и правила за ефективна и финансова подкрепа за електрическата енергия от възобновяеми източници. Директивата дава определена дефиниция и характеристики на общностите, които разграничават възобновяемите енергийни общности от другите традиционни, по-големи енергийни дружества.

⁷ Официален вестник на ЕС, Директива (ЕС) 2019/944 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за изменение на Директива 2012/27/ЕС (преработен текст), 05.06.2019 г.

Директива (ЕС) 2023/2413

Директива (ЕС) 2023/2413, в сила от 21 ноември 2023 г., измени Директива (ЕС) 2018/2001, Регламент (ЕС) 2018/1999 и Директива 98/70/ЕО по отношение на насърчаването на енергията от възобновяеми източници. Тя бе изменена с оглед необходимостта от ускорение използването на възобновяема енергия и намаляване емисиите на парниковите газове в ЕС, както и в отговор на широко обсъжданите амбиции на целите в промишлеността, транспорта и сградите.

Основната цел на Директивата е да се увеличи дялът на енергията от възобновяеми източници в брутното потребление на енергия в ЕС до 42,5% до 2030 г. (от предишните 32%), с амбиция за постигане на допълнителен дял от 2,5%. Директивата цели да премахне пречките пред търговията с ВЕИ енергия и да улесни процесите за присъединяване на повече участници към пазара.

Някои от основните положения на Директивата очертават:

- критерии за ползване на ефективна и основана на пазарни принципи финансова подкрепа за електроенергия от ВЕИ;
- защита на схемите за подпомагане от изменения, които излагат на риск съществуващите проекти;
- механизми за сътрудничество между държавите-членки на ЕС, както и между държавите-членки и страни извън ЕС;
- правила, които помагат на електрическите превозни средства и батериите да осигурят гъвкавост на енергийната система на България, като подават електроенергия от възобновяеми източници към мрежата, когато е необходимо;
- правила, които позволяват на потребителите да произвеждат собствена електроенергия, индивидуално или като част от общности за възобновяема енергия, без неоправдани ограничения;
- ускорени процедури за издаване на разрешителни за проекти за възобновяема енергия.

Една от основните промени в Директивата е въвеждането на нови, по-кратки срокове за издаване на разрешителни за ВЕИ централи. Публичните власти следва да отделят не повече от **12 месеца** (две години за морските ВЕИ), за да одобрят проекти в „зони за ускорено внедряване на енергия от ВЕИ“ – отбелязването на специфични места, както на сушата, така и в морето, които са подходящи за инсталирането на ВЕИ централи и не повече от **2 години** (три за морските ВЕИ), за да одобрят проекти извън тези зони.

ПРАВЕН АНАЛИЗ НА ЗАКОНА ЗА ЕНЕРГИЯТА ОТ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ И ЗАКОНА ЗА ЕНЕРГЕТИКАТА

Крайният срок за транспониране на Директивите (2019/944) и 2018/2001 от държавите членки – 30 юни 2021 г., вече е изтекъл. Българското правителство не успя да спази този срок, в резултат на което Европейската комисия (ЕК) сезира Съда на Европейския съюз (ЕС) с искане за налагане на финансови санкции срещу България.⁸ Основните разпоредби при транспонирането на Директивите залегнаха в ключови промени на ЗЕВИ чак през октомври 2023 г.

Относно Директива (ЕС) 2023/2413, държавите членки, в това число и България, имат срок до 1 юли 2024 г. за транспонирането на конкретни разпоредби, свързани с издаването на разрешителни в националното законодателство и в националните си планове в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК). В срок до 21 май 2025 г. следва да бъдат транспонирани всички останали разпоредби, вкл. картографирането на районите и нуждите от възобновяема енергия, а до 21 февруари 2026 г. следва да бъдат идентифицирани зони за ускорено внедряване на енергия от възобновяеми източници. Тъй като Директивите на ЕС са пряко обвързващи за държавите членки, дори и при липса на транспониране в указания срок, потърпевши физически или юридически лица могат да се позоват на техния директен ефект и да изискват предоставянето на съответните им индивидуални права.⁹

Следващата глава прави обзор на последните промени в ЗЕ и ЗЕВИ, в опит за транспониране на Директива 2018/2001, както и дава насоки за конкретни подобрения.

⁸ Европейска комисия, Съобщение на Комисията за медиите „Комисията решава да предяви искове срещу БЪЛГАРИЯ и СЛОВАКИЯ пред Съда на Европейския съюз, за да се гарантира развитието на енергията от възобновяеми източници“, 26.01.2023 г., Брюксел.

⁹ Client Earth. 2022. *Enforcing the rights of energy communities: Overview of judicial and non-judicial mechanisms at EU and national levels.*

Общности за възобновяема енергия и граждански енергийни общности

Нормативна уредба	Препоръка
Законодателят е дал дефиниция на „гражданска енергийна общност“ и „общност за възобновяема енергия“, но тя не е достатъчно прецизна.	- Нормативната уредба относно гражданските енергийни общности следва да бъде детайлизирана с допълнителни текстове, с които да се гарантира прилагането на следните 7 принципа по модела на REScoop¹⁰: - Доброволно и отворено членство; - Демократичен контрол на членовете; - Икономическо участие чрез пряка собственост; - Автономност и независимост; - Образование, обучение и информация; - Сътрудничество между кооперациите; - Загриженост за общността. - В обхвата на възможните участници в енергийните общности следва да попаднат и микропредприятията. - Необходимо е да бъдат предвидени изисквания относно съдържанието на устава и учредителния акт, сред които 1) плаваща членска маса, 2) възможност за капиталово и некапиталово членство, 3) доброволно участие и прекратяване на членството, 4) равно право на глас. - Необходими са конкретни изисквания за съдържанието на устава или учредителния акт на общностите с цел постигане на конкретни социални, екологични и икономически цели, задължение за отчитане и отделяне на средства за контрол и санкции.
Предвидено е участие на юридически лица в енергийните общности.	- Следва да се предотврати „комерсиализацията“ на енергийните общности и да се запази техния граждански характер. - Може да се въведе минимален брой физически и юридически лица, които да са членове на общността.
Липсват установени принципно правила за съхранение и продажба на излишната електроенергия.	- Необходимо е да бъдат дефинирани ясни критерии за регистрация на общността, вкл. изброяване на права, сервитути и други положения, от които може да се ползва, във връзка с упражняването на дейностите, посочени в чл. 18б, ал. 2 от ЗЕВИ. - Следва да се въведат изчерпателни правила за съхранението на електрическа енергия за различни видове цели с оглед използването на електроенергия в пиковите моменти и възможността за продажба на излишната електроенергия обратно в мрежата.

¹⁰ REScoop EU. Моделът на организация на енергийни общности REScoop.

Дефиниции

Една от препоръките във връзка с транспонирането в българското законодателство на Директива 2018/2001 и Директива 2019/944 е въвеждането на изрично определение за „общност за възобновяема енергия“ съгласно чл. 2, т. 13 от Директива 2018/2001, както и определение за „гражданска енергийна общност“ съгласно Директива 2019/944.¹¹ ЗЕ и ЗЕВИ следва да въвеждат последователно двете определения, както и да пренасят изцяло смисъла, вложен в двете Директиви, отчитайки спецификите на българското законодателство и избягвайки вътрешни противоречия.

Законодателят е дал дефиниция на „гражданска енергийна общност“ в § 1. т. 76 от Допълнителни разпоредби (ДР) на ЗЕ, според която „гражданска енергийна общност“ е правен субект:

- основан на доброволно и открито участие, реално контролиран от членове, съдружници или акционери, които са физически лица, общини или малки предприятия;
- има за основна цел осигуряване на екологични, икономически или социални общностни ползи за своите членове или акционери или за местните райони, в които извършва дейност, а не финансови печалби;
- може да извършва производство, включително на ВЕИ енергия, разпределение, доставка, потребление, агрегиране, съхранение на електрическа енергия, услуги за повишаване на енергийната ефективност или услуги за зареждане на електрически превозни средства или да предоставя други енергийни услуги на своите членове или акционери.

Анализирайки дефиницията за граждански енергийни общности в § 1. т. 76 от ДР към ЗЕ прави впечатление, че субектите, които могат да създават такива общности са физически лица, общини и малки предприятия. Юридическите лица – търговци са ограничени не по своята юридическа форма, а по размера си – могат да бъдат само малки предприятия. Съгласно чл. 3, ал. 2 от Закона за малките и средните предприятия (ЗМСП) малки предприятия са тези, които имат (i) средносписъчен брой на персонала, по-малък от 50 души и (ii) годишен оборот, който не превишава 19 500 000 лв., и/или стойност на активите, която не превишава 19 500 000 лв. Посочвайки в дефиницията изрично „малки предприятия“ законодателят е изключил възможността за участие на микропредприятията.

Съгласно чл. 3, ал. 3 от ЗМСП микропредприятия са тези, които имат а) средносписъчен брой на персонала, по-малък от 10 души, и б) годишен оборот, който не превишава 3 900 000 лв., и/или стойност на активите, която не превишава 3 900 000 лв. Според предварителните данни на НСИ за 2022 г.¹², от общо 448 409 предприятия 418 951 са с персонал до 9 души. Ако

¹¹ В настоящия доклад използваме енергийни общности като общ термин, обхващащ и двете определения съгласно Директивите, освен, ако не е изрично посочено към кое от двете определения се отнася текста.

¹² Национален статистически институт (НСИ). Брой на предприятията за 2022 г.

приемем, че дефиницията т. 76 от ДР към ЗЕ следва да се тълкува стриктно, т.е. само „малки предприятия“ са допустими, то 418 951 микропредприятия остават без възможност да се включат в създаването на граждански енергийни общности. Имайки предвид, че това е основната част от предприятията в България и че именно те биха имали нужда и интерес от участие в подобни общности, то законодателят следва да прецизира дефиницията в т. 76 от ДР към ЗЕ, като изрично включи микропредприятията като допустим участник в гражданските енергийни общности.

Съгласно дефиницията са въведени и три специфични цели – осигуряване на екологични, икономически или социални общностни ползи за своите членове и за регионите, в които извършва дейността. Финансовата печалба не е елемент от тези цели. Целите трябва да са изчерпателно изброени, така че практически, при учредяването на общност на възобновяема енергия или гражданска енергийна общност, за изпълнението на тези цели те да имат възможност да се ползват от определени положения. Именно затова следва да бъде въведени конкретни изброени изисквания за съдържанието на устава или учредителния акт, които да отговарят на определенията за граждански енергийни общности, както и механизъм за контрол на изпълнението на тези цели.

По-детайлно енергийните общности са регулирани в чл. 92б от ЗЕ, според който крайните клиенти, включително битовите, може да участват в гражданска енергийна общност, без да губят правата и задълженията си като крайни клиенти и без да изпълняват необосновани или дискриминационни условия или процедури, които биха възпрепятствали участието им в гражданската енергийна общност. Съществено е предвидено изискване при участие на предприятия в граждански енергийни общности тяхното участие да не е свързано с основната им търговска или професионална дейност. Така законодателят е ограничил възможността в енергийните общности да участват с мажоритарен дял предприятия, които имат сходен предмет на дейност. По този начин се предотвратява опасността дейността на енергийните общности да бъде превзета от участващи в тях търговски предприятия, а те от своя страна да изземат пространството (не само пазарно, но дори и като достъп до техническа инфраструктура) от другите нейни членове – граждани, общини, МСП. създадени от граждани. Същевременно, тези „комерсиални“ енергийни общности ще се възползват от облекчения и предимства, въведени в националното законодателство, с цел включването на гражданите в енергийния преход и целите на децентрализацията. Този лош опит вече се наблюдава в някои други държави членки, като Гърция.

В ЗЕВИ е дадено определение за „общност за възобновяема енергия“ в чл. 56 като субект, който:

- се основава на открито и доброволно участие, независим е и е ефективно контролиран от акционерите, съдружниците или членовете му;
- притежава и управлява разположени в рамките на урбанизирана територия инсталация/инсталации за производство на енергия от възобновяеми източници и обекти, в които акционерите, съдружниците или членовете му потребяват произведената енергия;

- се състои от акционери, съдружници или членове, които са физически лица, малки и средни предприятия или общини;
- има основна цел да осигурява на своите акционери, съдружници или членове или на районите, в които оперира, не толкова финансови, колкото екологични, икономически или социални ползи.

Правно-организационна форма

Гражданските енергийни общности теоретично могат да бъдат организирани под формата на търговско дружество по реда на Търговския закон (ТЗ), кооперация, сдружение с нестопанска цел по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ), сдружение на собствениците по реда на Закона за управление на етажната собственост (ЗУЕС) или гражданско дружество по Закона за задълженията и договорите (ЗЗД). Чл. 17 ал. 2 т. 1 от ЗУЕС изисква 100% съгласие на собствениците при поставянето на фотоволтаични инсталации на общите части. Това чувствително затруднява инвестиционния процес и затова е препоръчително да се прилага т. 6 на същата алинея, която постановява, че при поставяне на технически съоръжения се изисква мнозинство на не повече от 50 на сто от идеалните части.

Законодателят е изключил като възможност учредяването на сдружение по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, но е дал възможност за сдружение на собствениците по ЗУЕС. Сдружението на собствениците по ЗУЕС има ясно дефинирана цел в чл. 25, ал. 1 от ЗУЕС, която е свързана с усвояване на средства от фондовете на ЕС и/или от държавния или общинския бюджет, безвъзмездна помощ и субсидии и/или използване на собствени и/или взети на кредит средства с цел основен ремонт и/или основно обновяване на сгради в режим на етажна собственост собствениците могат да учредят сдружение. Като допълнение чл. 25, ал. 2 от ЗУЕС предвижда сдружението да извършва и други дейности, свързани с управлението и поддържането на общите части на етажната собственост, включително да усвоява средства от други източници на финансиране, извън тези по ал. 1. Всички останали форми, предвидени за гражданска енергийна общност, могат да формират и разпределят печалба, за разлика от сдружението на собствениците по ЗУЕС (и сдружението с нестопанска цел по ЗЮЛНЦ, което не е предвидено). Това би поставило значителни пречки пред уреждането на план за реализация на предвидените инвестиции. С оглед практиката, отношенията, уредени в сдружението на собствениците е форма, която среща редица предизвикателства при правилата за ползване, промени в членството при смърт или недееспособност и други.

Законодателят въвежда и допълнителни изисквания към устава или учредителния акт според избраната организационна форма, който в допълнение към задължителното съдържание по ТЗ, Закона за кооперациите (ЗК) или ЗЗД трябва да съдържа и:

- основните цели, свързани с екологични, икономически и/или социални ползи на членове и/или района;

- условията относно развитието на проекти за производството, потреблението, съхранението, продажбата и/или споделянето на енергия в рамките на общността съобразно предмета на дейност на общността и правата и задълженията на членовете на общността във връзка с това;
- условията за набиране и разходване на средствата относно екологичните, икономическите и/или социалните дейности и цели на общността;
- условията и реда за защита правата на членовете на общността като енергийни потребители;
- видовете фондове, условията за разпределяне на дивиденди и начина за определяне на техния размер.

Очевидно от избраните правно-организационни форми, ако енергийните общности са търговско дружество или кооперация те могат да формират и разпределят печалба. Смисълът на енергийните общности не е да се превърнат в професионален търговец, чиято основна цел е формирането и разпределянето на печалба към съдружниците/кооператорите.

Фигура 2: Възможности за правно-организационни форми на общности за възобновяема енергия съгласно българското законодателство

Източник: Център за изследване на демокрацията.

Независимо от избраните възможни правно-организационни форми (Фигура 2), законодателят следва да въведе изрични правила, които да ограничават размера на печалбата, подлежаща на разпределение (чрез въвеждането на горна граница) и/или правила, които да задължават дружеството да реинвестира обратно печалбата в екологични, икономически или социални дейности/ползи на своите членове или на районите, в които извършва дейността си. Един от възможните подходи е обособяването на тези правила в отделен раздел от ЗЕВИ.

В допълнение следва да бъдат предвидени санкции в случай, че е установено нарушение или заобикаляне на правилата за разпределение или реинвестиране на печалбата. Целите и средствата за постигането им са задължителни реквизити при учредяването на юридическите лица с нестопанска цел по ЗЮЛНЦ, но няма изискване подобни реквизити да фигурират в учредителните актове, дружествените договори или уставите на търговските дружества. Описаната по-горе норма е императивна, но не е скрепена със санкция при неизпълнение – т.е. на практика, ако една гражданска енергийна общност функционира де факто, единствено и само, за да генерира печалба за съдружниците в нея, законодателят не е предвидил механизъм за контрол и санкции.

Законодателят е включил задължително изискване в устава или учредителния акт да се определят видовете фондове, условията за разпределение на дивиденди и начина за определяне на техния размер. Разпоредбата обаче е твърде обща, тъй като е достатъчно в тях да бъдат формално описани правилата за разпределение на дивидент, така както е практиката при търговските дружества. Дивидентът представлява паричното разпределение на печалбата на едно предприятие между неговите съдружници или акционери. За да може да се разпредели дивидент, трябва да се формира печалба. Според чл. 3, ал. 6 от ЗЮЛНЦ, юридическите лица с нестопанска цел не разпределят печалба, което, от своя страна, означава, че не могат да разпределят и дивидент. Получава се противоречие, при което сдружението не може да разпределя дивидент, но задължително да трябва да се включат в устава условията за подобно действие.

Така се отваря възможност за недобросъвестно поведение от страна на пазарните участници и „комерсиализиране“ на енергийните общности, които да се стремят именно към формиране и разпределение на печалби, били те явни или скрити. Нормативната уредба относно гражданските енергийни общности следва да бъде детайлизирана с допълнителни текстове, с които да се гарантира прилагането на принципа за доброволност и демократичност. Необходимо е да бъдат разработени специални правила относно вземането на решенията в енергийната общност като правен субект с оглед защитата на интересите на физическите лица и икономически по-слабите ѝ членове. По отношение на членовете и в зависимост от избраната правно-организационна форма, са приложими общите правила на ТЗ, ЗК или ЗЮЛНЦ, т.е. няма предвидена специална защита за икономически по-слабите членове на енергийната общност. Примерна промяна в законодателството, която да защити правата на по-малките членове на общността, е въвеждането на правилото – 1 член – 1 глас, независимо от дяловото участие. Освен това може да се предвиди задължение 51% от членовете да са със статут на уседналост в определена „близост“ до производствената инсталация.

Относно напускането или присъединяването към дадена гражданска енергийна общност, в зависимост от избраната правно-организационна форма, отново ще са приложими общите правила на ТЗ, ЗК или ЗЮЛНЦ. С оглед потенциала гражданските енергийни общности да се състоят от множество физически лица, които да нямат юридическо образование или богат търговски опит, би било добре законодателят да предприеме стъпки по облекчаване режима за присъединяване или напускане.

Производство, потребление и съхранение на енергия в общността

Гражданските енергийни общности могат да произвеждат, потребяват, съхраняват и продават излишните количества енергия като равнопоставен участник на пазарите на електрическа енергия, включително чрез споразумения за закупуването ѝ. Важно е, че законодателят е разпознал нуждата от гарантиране равнопоставеността на гражданските енергийни общности на пазара на енергия. Те не могат да бъдат предмет на дискриминационни клаузи от страна на операторите или търговците на електроенергия. Нормата изрично предоставя достъп до всички подходящи пазари на енергия по недискриминационен начин. Гражданските енергийни общности следва и да могат да споделят в рамките на общността енергията, произведена от инсталации, които са нейна собственост, при зачитане правата и задълженията на членовете като потребители.

Конкретни разпоредби относно съхранението и продажбата на излишните количества енергия от страна на общностите липсват (както беше посочено по-горе и относно потребителите на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници и техните общности). Не са налице и конкретни правила относно съхранението, нито изисквания към съоръженията или методите, по които ще се осъществява съхранението. Потенциално това може да се случи с поднормативен акт, но към момента проект на такъв не е предложен. Продажбата на електроенергия с оглед текущата нормативна уредба следва да се случва по общите правила, след като не са предвидени специфични такива за тези групи, което поставя под въпрос практическото им приложение при общностите.

В чл. 92б, ал. 5 от ЗЕ са предвидени мерки, с които да се насърчи създаването и развитието на граждански енергийни общности. Въпреки това посочените мерки са общо разписани и трудно можем да си представим реалното им приложение, ако не бъдат детайлизирани в отделни поднормативни актове и/или конкретни действия от страна на органите на изпълнителната власт по прилагането им. Като пример нека вземем „премахването на необосновани регулаторни и административни пречки“ (чл. 18б, ал. 3, т. 1 от ЗЕВИ), което изисква на първо място установяването на тези пречки, анализирането им и респективно определянето им за „необосновани“. След това е необходимо те да бъдат премахнати, което от своя страна изисква конкретни административни органи и регулатори да променят дадените поднормативни актове, в които са установени необоснованите пречки. Това е сложен процес, който би трябвало да започне веднага след влизането в сила на разпоредбата на чл. 92б от ЗЕ, но такива действия все още не са започнали. Подобна е и мярката за улесняване на достъпа до финансиране и информация. Принципът, който да съблюдават стопанските субекти, би бил ефективен начин за ускоряване процеса по инвестиции и изграждане на мощности, притежавани от енергийната общност, но конкретни мерки за постигането на тези цели все още не са изработени. Без целенасочена работа от страна на компетентните регулаторни органи и органите на изпълнителната власт, описаните насърчителни мерки ще останат в сферата на пожелателното.

Потребители на собствена енергия от възобновяеми енергийни източници

Нормативна уредба	Препоръка
Законодателят е приел дефиниция на активен клиент в § 1, т. 75 от допълнителните разпоредби на ЗЕ и за потребител на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници в § 1, т. 59 от допълнителните разпоредби на ЗЕВИ.	- Необходимо е въвеждането на забрана за налагане от страна на мрежовите оператори на непропорционални или дискриминационни технически и административни изисквания, процедури и цени за присъединяване към мрежата. - Следва да се детайлизира принципът на недискриминация във всички разпоредби, свързани с различните видове услуги и процедури, за да се гарантира равнопоставено третиране на всички участници на електроенергийния пазар.
Лицензионният режим, уреден в ЗЕВИ, препраща към общите разпоредби на ЗЕ.	В съответствие с лицензионния режим, предвиден в ЗЕ, е необходимо въвеждане на изчерпателни правила за съхранението на електрическа енергия за различни цели, с цел оптимизиране на използването на електроенергията във върхови моменти и възможността за продаване на излишната електроенергия обратно в мрежата.

Статут на активните клиенти и потребителите на собствена енергия от възобновяеми източници

Въвеждането в ЗЕВИ на фигурата на потребител на собствена електрическа енергия от ВЕИ е от ключово значение за успеха на децентрализацията на електроенергийното производство. Материята относно потребителите на собствена енергия от възобновяеми енергийни източници, енергийните общности и техните членове е включена в *Глава IV Производство на енергия от възобновяеми източници* от ЗЕВИ, но не е обособена структурно като отделен раздел, а е включена в *Раздел I Общи разпоредби*. С оглед специалната регламентация на отношенията между правните субекти следва като законодателна техника структурно материята да се отрази в отделен раздел в Глава IV.

Активен клиент

В § 1, т. 75 от ДР на ЗЕ е дадена дефиниция на „активен клиент“.¹³ Съгласно дефиницията активният клиент винаги следва да бъде

¹³ Съгласно § 1, т. 75 ДР ЗЕ активен клиент е краен клиент или група от действащи съвместно крайни клиенти, които потребяват или съхраняват електрическата енергия, произведена в обекти, разположени в точно определени граници, продава/продават произведената от него/тях електрическа енергия или участва/участват в схеми за гъвкавост или за енергийна ефективност, при условие че тези дейности не са основните му/им търговски или професионални дейности.

краен клиент или група от крайни клиенти, които действат съвместно.¹⁴ Ключовото в дефиницията е, че дейностите, които извършва активният клиент – консумира или съхранява електрическата енергия, продава произведената от него електрическа енергия или участва в схеми за гъвкавост или за енергийна ефективност, не е основната му търговска или професионална дейност. По-детайлно фигурата на активния клиент е развита в новия чл. 92в от ЗЕ. От съществено значение е законово закрепената забрана активните клиенти да са обект на непропорционални или дискриминационни технически и административни изисквания, процедури и цени за достъп до мрежата. Законодателят си е дал сметка за икономически по-силната позиция на мрежовите оператори спрямо активните клиенти, поради което е и създадена разпоредбата в чл. 92в, ал. 1, която цели да постави активните клиенти на равни начала при търговските им преговори с мрежовите оператори. В тази насока е и ал. 3, според която цените за достъп до мрежата следва да са прозрачни, недискриминационни и да отразяват реалните разходи за необходимото разширение и поддръжка на мрежата. Смисълът е операторът да не използва оценка на разходите, която не само да служи като възпиращ фактор за извършването на инвестиция в собствена мощност за производство на електроенергия, но и същевременно да носи и допълнителна печалба на мрежовия оператор.

Законодателят е позволил на активните клиенти да „агрегират“ произведената електроенергия. Понятието „агрегиране“ е въведено в § 1., т. 74 от допълнителните разпоредби на ЗЕ, което дефинира възможността физическо или юридическо лице да съчетава множество товари при потребителя или произведена електрическа енергия с цел продажба, купуване или обявяване на търг на пазарите на електрическа енергия.

Законодателят изрично е вменил на активните клиенти отговорност за небалансите, които потенциално могат да създадат в електроенергийната система. Операторът на електропреносната мрежа сключва сделки за уреждане на небаланси с координаторите на балансиращи групи и с лицата, които поради неучастието си в балансиращи групи отговарят самостоятелно за своите небаланси. Отговаряйки финансово за небалансите, активните клиенти са причислени към лицата, които не участват в балансиращи групи. Това е силно възпиращ фактор за разширяването обхвата на активните клиенти, защото небалансите могат да неутрализират голям дял от финансовите ползи от инвестицията в самостоятелна мощност за производство на електроенергия. Активните клиенти следва да нямат пречки да се присъединяват в балансиращи групи, като най-ефективно би било те да са участници в балансиращи групи, водени от самите мрежови оператори, където финансовата тежест на небалансите би била и най-ниска.

От съществено значение са заложените преимущества за активните клиенти, които притежават съоръжение за съхранение на електроенергия. В ал. 6 и ал. 7. им се дава право на присъединяване към мрежата в рамките на „разумен“ срок след подаване на заявлението за присъединяване,

¹⁴ Според дефиницията на ЗЕ „краен клиент“ е клиент, който купува електрическа енергия или природен газ за собствено ползване.

както и да предоставят едновременно няколко услуги, ако това е технически осъществимо. Определяйки „разумен“ срок, законодателят е имал намерение да бъдат избегнати допълнителни забавяния в процедурите поради наличието на системи за съхранение, но липсата на конкретно определение за срока носи риск за различни интерпретации на срока от страна на мрежовите оператори. На активните клиенти не се начисляват двойни такси, включително такси за достъп до мрежата, за съхраняваната в техните обекти електрическа енергия или при предоставяне на услуги за гъвкавост на операторите на мрежите, така и не се налагат непропорционални лицензионни изисквания или лицензионни такси. В текущата нормативна уредба е наложено, че активните клиенти, които нямат съоръжения за съхраняване на електроенергия, са поставени в по-неизгодна позиция, което от своя страна е в противоречие с ал. 1 и ал. 3. Законодателят следва да прецизира текстовете на ал. 6-7, така че да се отнасят за всички активни потребители, а не само до тези, които притежават съоръжения за съхраняване на енергия.

Потребител на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници

Създаден е и нов чл. 18а, в който е регламентирана фигурата на „потребител на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници“, което е от ключово значение за успеха на децентрализацията на електроенергийното производство. От съществено значение е по-ефективното регламентиране на отношенията на потребители на собствена енергия от ВЕИ с мрежовите оператори и с търговците на електрическа енергия. Законодателните промени гарантират, че тези потребители ще запазят правата си като крайни клиенти и няма да бъдат дискриминирани от мрежовите оператори.

Същевременно с разпоредбата чл. 18, ал. 1, т. 4 на потребителя на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници е предоставена равнопоставеност на пазара на електрическа енергия, като същият има право да продава произведените от него излишни количества електрическа енергия на пазара на електрическа енергия и срещу заплащане по пазарни цени, както и по схеми за подпомагане за произведената и продадена електрическа енергия от възобновяеми източници. По този начин се гарантира, че мрежовите оператори и електроенергийните търговци няма да въвеждат дискриминационни условия или процедури, чрез които да ограничат достъпа до пазара на електроенергия на потребителите на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници.

При уреждане на взаимоотношенията между потребителя на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници и оператора на електропреносната и/или съответната електроразпределителна мрежа за ползване на мрежата, законодателят е препратил към условията, определени в правилата по чл. 91, ал. 2 от ЗЕ. По този начин е уредена приложимостта на ЗЕ, правилата на енергийните предприятия и КЕВР относно сделките с електрическа енергия. Наличието на специални норми в ЗЕВИ в тази насока биха дерогирали общи разпоредби на ЗЕ, но при тяхна липса ще се прилагат общите норми на ЗЕ. По описания начин се

внося яснота в отношенията между потребителя на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници и мрежовите оператори, тъй като ще се прилагат установени правила, по които има немалко, както практически опит на участниците на пазара, така и достатъчно съдебна практика.

Следва да отбележим, че законодателят е можел да даде по-голяма яснота относно достъпа потребителите на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници до пазара и по-специално относно режимите на лицензиране или регистрация и съответно конкретни изключения от необходимостта от лицензиране. Вместо това е налице препращане към общите разпоредби на ЗЕ. Следователно, имайки предвид нормата на чл. 39, ал. 1, т. 1 от ЗЕ, според която една от дейностите, подлежащи на лицензиране за производство на електрическа и/или топлинна енергия, то се достига до извода, че по отношение на потребителите на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници важат общите правила за лицензиране, в случай, че същите искат да продават произведената от тях електроенергия. Прилагането на общия режим, който важи и за търговците, занимаващи се с продажба на електроенергия по занятие, ще доведе до трудности и пречки пред потребителите на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници, тъй като за последните това не представлява основна икономическа дейност.

Съхранение на произведената електроенергия

С оглед най-новите тенденции в сектора и имайки предвид предизвикателствата, пред които е изправена електроенергийната система, съществено внимание следва да бъде обърнато на въпроса за съхранение на произведената електроенергия. Препоръчително е да се въведат изчерпателни правила за съхранението на електрическа енергия, включително за индустриални цели, за собствено потребление, за споделяне с потребители или сред участниците в енергийните общности. Технологиите за съхранение на енергия играят важна роля за повишаване на енергийната сигурност и устойчивост на електроенергийната система. Чрез създаването на възможности за съхранение на електроенергия на различни равнища, като например домакинство, общност или предприятие, мрежата става по-гъвкава при колебанията в търсенето и предлагането на електроенергия, особено в отдалечени и неурбанизирани територии. Това спомага за намаляване на зависимостта от външни енергийни източници и повишава надеждността на енергийните доставки. Още по-важно е, че регулаторното улеснение на въвеждането на технологии за съхранение ще намали технологичните разходи на мрежовите оператори и ще повиши предвидимостта на електроенергийните баланси.

Въпреки това твърдение законодателят е подхождал лаконично към въпроса за съхранението на електрическа енергия. В чл. 18а, ал. 2, т. 2 е посочено, че потребител на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници може да инсталира и експлоатира съоръжение за съхранение на електрическа енергия без да е длъжен да заплаща за използване на мрежата, както и за присъединяване на съоръженията за съхранение на произведената електрическа енергия в рамките на неговия имот.

Както в конкретната разпоредба, така и в целия текст на закона, не са въведени правила за съхранение на електрическа енергия на ниво домакинство, общност или предприятие. Липсват налични изисквания относно съоръженията за съхранение на електроенергията, норми относно инсталирането и експлоатирането им, извеждането им от експлоатация и други. Липсата на каквато и да била конкретика води до празнота в нормативната уредба, което от своя страна води до стопански риск при изпълнението на свързани дейности и инвестиции. Това може да доведе и до разнопосочна практика на административните органи, както на местно, така и на държавно равнище. Липсата на ефективна нормативна уредба потенциално ще затрудни практическото приложение на различните технологии за съхранение на електроенергия, повишавайки значително стопанския риск за потребителите на собствена електрическа енергия от ВЕИ.

Собственост и управление на инсталацията от трети страни

В ал. 6 на чл. 18а е предвидено, че инсталацията на потребител на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници може да е собственост или да се управлява от трета страна по отношение на монтажа, експлоатацията, включително измерването на електрическата енергия, и поддръжката, при условие че третата страна е обвързана от писмените указания на потребителя на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници. Съществено е, че третата страна не се счита за потребител на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници, т.е. тя не придобива това качество, без значение дали е собственик или управлява инсталацията. В случая, в който третата страна е собственик на инсталацията, то между нея и потребителя на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници следва да има облигационна връзка, на основата, на която потребителят да използва инсталацията и произведената електрическа енергия от възобновяеми източници да е собственост на потребителя.

Изграждане и присъединяване

Нормативна уредба	Препоръка
Въведен е общ принцип, че органите на държавната власт и органите на местното самоуправление, са длъжни да предвиждат и прилагат опростени процедури за получаване на разрешения за проекти, свързани с реализация на индивидуални системи за производство и потребление на електрическа, топлинна енергия и енергия за охлаждане от ВЕИ.	- Трябва да бъдат създадени съответните подзаконови рамки, които да детайлизират процедурите стъпка по стъпка, с конкретни срокове, и да се установят правомощията на отделните институции. - Следва да бъдат въведени конкретни разпоредби, които да обхванат строителството на вътрешна електрическа инфраструктура за споделяне на електрическа енергия между членовете. - Да бъде ясно регламентиран достъпа на енергийните общности до електроенергийните пазари в ЗЕ и съответните подзаконови нормативни актове.
Производител може да заплати изцяло разходите за дейности за повишаване на преносната способност на съответната електрическа мрежа. При последващо присъединяване на друг обект операторът възстановява част от сумата на производителя, който е заплатил извършените дейности за повишаване на преносната способност на съответната електрическа мрежа.	- Следва да бъде урегулиран моментът, от който важи съответната гаранция – при вече сключен предварителен или окончателен договор. - Необходимо е да бъдат уточнени въпросите около финансовата отговорност при увеличаване на преносната способност на електрическата мрежа, така че да не се прехвърля тежестта по поемането на разходите за модернизиране и разширение на преносната мрежа върху ВЕИ инвеститора.
Липсват конкретни разпоредби относно изграждането и използването на вътрешна електрическа инфраструктура за споделяне на произведената електрическа енергия между членовете на „микромрежата“. Важат общите правила, регулиращи строителството като цяло и строителството на електропреносни съоръжения.	Следва да бъдат разписани изчерпателни и облекчени правила относно изграждането и използването на вътрешна електрическа инфраструктура за споделяне на произведената електрическа енергия между членовете на „микромрежата“.

Положителна промяна е въвеждането на облекчени процедури за присъединяване на енергийни обекти за производство на електрическа енергия от ВЕИ, включително системи за собствена консумация. Въведен е общ принцип, че органите на държавната власт и органите на местното самоуправление при упражняване на правомощията си по регламентиране на разрешителни, сертификационни и лицензионни процедури, включително за устройственото планиране, са длъжни да предвиждат и прилагат опростени процедури за получаване на разрешения за проекти, свързани с реализация на индивидуални системи за производство и потребление на електрическа и топлинна енергия, както и енергия за охлаждане от ВЕИ.

Процедури по присъединяване

Производител на ВЕИ, включително краен клиент, който предвижда да използва произвежданата енергия за собствено потребление, посочва това в искането за проучване на условията и начина на присъединяване пред съответния оператор на електрическа мрежа. Операторът на съответната електрическа мрежа извършва проучване и издава становище за условията и начина за присъединяване, като становището за присъединяване включва всички технически изисквания за осигуряване присъединяването на енергийния обект за производство на електрическа енергия от ВЕИ и прогнозна цена за присъединяването. Валидността на становището е три месеца от предоставянето на гаранцията съгласно чл. 29, ал. 1 ЗЕВИ.

Безспорно най-облекчени са малките фотоволтаични инсталации за лични нужди, които ще намерят и най-широко приложение сред домакинствата. Въведено е, че при подаване на заявление за издаване на разрешение за строеж за изграждане на инсталация за производство на електрическа енергия от слънчева енергия за собствено потребление с обща инсталирана мощност от 20 кВт до 50 кВт в съществуващите сгради и постройки, включително върху покривните и фасадните им конструкции и в прилежащите им поземлени имоти, и при липса на отговор от страна на главния архитект на общината в рамките на един месец, разрешението за строеж се счита за издадено при условията на чл. 4, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2022/2577 на Съвета от 22 декември 2022 г. за определяне на рамка за ускоряване на внедряването на енергия от възобновяеми източници при условие, че общата инсталирана мощност на обекта за производство на електрическа енергия от слънчева енергия не надвишава предоставената мощност за присъединяване на сградата или постройката като обект.

В конкретния случай законодателят е „обърнал“ принципа в административното право за мълчалив отказ – когато по дадено искане или заявление административният орган не се произнесе в установения срок е налице мълчалив отказ, който подлежи на обжалване. Според чл. 17, ал. 5 от ЗЕВИ обаче, ако не е налице произнасяне в срок, не е налице мълчалив отказ, а точно обратното – разрешението за строеж се счита за издадено. Важно е да се отбележи, че според Чл. 151. (1) т. 19 от ЗУТ не се изисква издаване на разрешение за строеж за изграждане, основен ремонт и подмяна на инсталации за производство на електрическа енергия към съществуващите еднофамилни жилищни и вилни сгради и в прилежащите им поземлени имоти за собствено потребление, ако общата им инсталирана мощност не надхвърля 20 кВт. Тези системи също подлежат на улеснена процедура за присъединяване към мрежата, като съгласно чл. 25а те подават уведомление към оператора и сключват допълнително споразумение към съществуващ договор за присъединяване като краен клиент. Описаните по-горе разпоредби, както и разпоредбата за мълчаливо съгласие за системи от 20 до 50 кВт обаче се отнасят само за системи, при които енергията ще се използва изцяло за собствени нужди и не предполага продажба на излишъка на електроенергия.

Това дава голямо предимство на стопанските потребители на електроенергия, но не взема предвид особеностите при оползотворяването на енергията за битови системи за производство на енергия от ВЕИ. При тях е налице значително разминаване между профила на производство на системата и профила на потребление на електроенергия, като винаги има значително количество излишна енергия, за която възниква необходимост да бъде връщана в мрежата. При текущите разпоредби на ЗЕВИ и ЗУТ не съществуват никакви облекчения за продажба на излишната енергия. За да се стимулира реално производството на ВЕИ електроенергия, следва да се създадат облекчени условия и за микро и малки системи, до 10,8 кВт, при които се премахват всички пречки пред продажбата на излишна енергия. Това значително ще увеличи финансовия стимул за активните потребители да инсталират ВЕИ мощности и ще ускори децентрализацията на електроенергийното производство.

Срокове

Законодателят е въвел нови, съкратени срокове, и в чл. 17, ал. 7 от ЗЕВИ, като е посочено че всички необходими административни разрешения, свързани с предвидените изисквания за изграждане, реконструкция и въвеждане в експлоатация на енергийни обекти за производство на електрическа енергия от ВЕИ, които се изграждат в изкуствени и застроени площи¹⁵ се издават в срок до една година. Дали това ще се случва на практика е спорно, особено в случаите, когато са налице неточности в документите, предоставени от инвеститорите.

С цел улесняване и ускоряване на процедурите законодателят е предвидил по-кратки срокове за издаване на становище за условията и начина за присъединяване. Тези ускорени процедури важат за мощностите за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници с обща инсталирана мощност до 1 МВт включително, които се предвижда да бъдат изградени върху покривни и фасадни конструкции на присъединени към електроразпределителната или затворената електроразпределителна мрежа сгради и върху недвижими имоти към тях в урбанизирани територии, като обектите са разделени в три категории в зависимост от мощността им, респективно всяка категория има и специфичен срок за нея, упоменат в Таблица 1.

Срокът на процедурите по присъединяване на енергиен обект от подаването на искането за проучване на условията и начина на присъединяване пред съответния оператор на електрическа мрежа до сключване на договора за присъединяване е 6 месеца. В този срок не се включват проектирането и строителството на съоръженията за присъединяване, реконструкцията и модернизацията на електрическите мрежи, свързани с изграждането на съответния обект за производство на електроенергия. Срокът може да бъде удължен от производителя в сроковете на валидност на издаденото му становище и сключения предварителен договор.

¹⁵ Изкуствени и застроени площи включват покриви на сгради, площи със съществуваща транспортна инфраструктура, зони за паркиране, площадки за отпадъци, промишлени зони, индустриални паркове, кариери, урбанизирани територии, населени места и селищни образувания, депа за отпадъци, съгласно чл. 5, ал. 4 от ЗЕВИ.

Таблица 1. Срокове за издаване на становище за условията и начина за присъединяване

Обстоятелство	Срок
Когато мястото на присъединяване на енергийните обекти съвпада с мястото, където е монтирано средството за търговско измерване на потребяваната електрическа енергия в случаите, когато инсталираната мощност не надвишава предоставената мощност за присъединяване на сградата като обект на потребител.	15 дни
За енергийни обекти с обща инсталирана мощност до 30 кВт включително, с изключение на енергийните обекти по т. 1.	20 дни
За енергийни обекти с обща инсталирана мощност от 30 кВт до 1 МВт.	40 дни

Източник: Център за изследване на демокрацията.

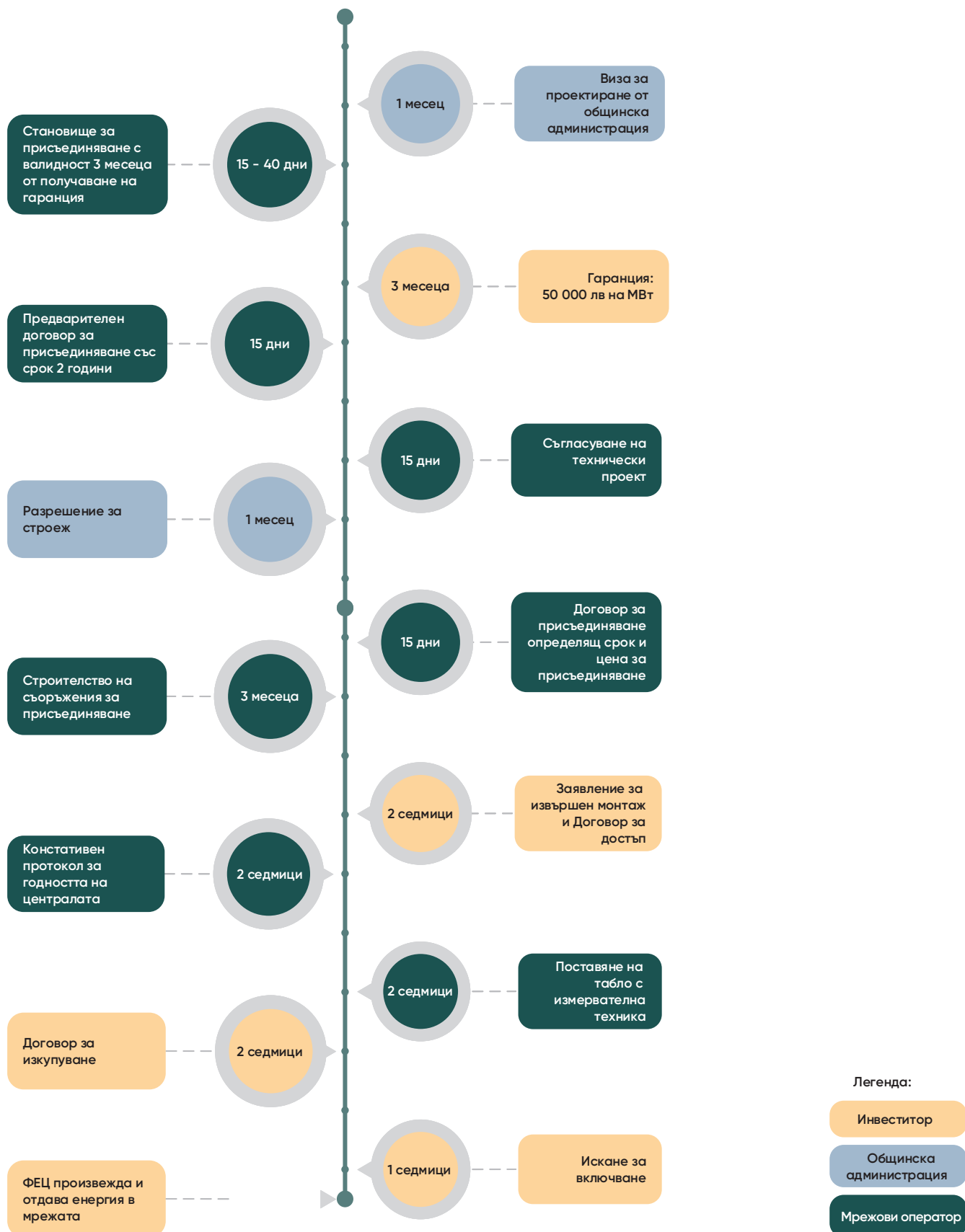
В много от случаите обаче присъединяването на даден енергиен обект е невъзможно без подобряване на капацитета на местната електропреносната мрежа. Когато за присъединяване е необходимо да се извърши такова разширение и/или реконструкция на електропреносната или съответната електроразпределителна мрежа, операторът би следвало да посочи това в становището за условията и начина за присъединяване, както и необходимите срокове за осъществяване на тези дейности.

В срока на валидност на становището за условията и начина за присъединяване производителят подава искане до съответния оператор за сключване на предварителен договор за присъединяване при условията и по реда на наредбата по чл. 116, ал. 7 от ЗЕ. Ако производителят не подаде искане за сключване на предварителен договор до датата на изтичане на срока на валидност на становището процедурата се прекратява. С предварителния договор се уреждат условията за присъединяване съгласно издаденото становище, правата и задълженията по и във връзка с проектиране и изграждане на присъединителните съоръжения и/или необходимо разширение и/или реконструкция на съответната електроразпределителна мрежа до мястото на присъединяване и предварителна цена за присъединяване.

Проект на предварителен договор се предоставя от оператора на съответната електрическа мрежа в 15-дневен срок от получаване на искането на производителя. Срокът на предварителния договор е 2 години (Фигура 3). Операторите на съответната електрическа мрежа ще разполагат със стандартизирани образци на договорите за присъединяване, които могат да бъдат изменяни в процеса на търговските преговори между оператора и производителя, като в конкретния случай следва да отчетем по-силната икономическа позиция на оператора.

Предварителният договор следва да регулира всички съществени елементи от бъдещия окончателен договор. След влизане в сила на разрешението за строеж, но не по-късно от датата на изтичане на срока на предварителния договор, производителят подава искане до оператора на съответната електрическа мрежа за сключване на договор за присъединяване. Проектът на договор за присъединяване се предоставя от

Фигура 3. Процес по присъединяване на централи за производство и продажба на енергия от ВЕИ

Източник: Център за изследване на демокрацията.

оператора на производителя в срок до 15 дни. Ако производителят не подаде искане за сключване на договор за присъединяване до датата на изтичане на срока на предварителния договор или не върне на оператора подписан договора в 15-дневен срок от получаването на проекта, процедурата по присъединяване се прекратява. В договора за присъединяване се определят срокът за присъединяване, размерът и условията за плащане на цената за присъединяване и отговорностите на страните при неспазване на условията и сроковете по договора.

По отношение на повишаването на способностите на електропреносната и електроразпределителната мрежа законодателят е възприел подход, чрез който да прехвърли разходи от оператора на производителя, като в крайна сметка производителят плаща за разширяването на мрежата. Това е в случаите, когато разширяването не е включено в инвестиционната програма на дадения оператор. Според чл. 26, ал. 10 от ЗЕВИ, в цената за присъединяване на обект за производство на електрическа енергия се включват разходи за дейности за повишаване на преносната способност на съответната електрическа мрежа в случаите, в които тези дейности са необходими за присъединяване на обекта и инвестиционната програма на оператора не предвижда изпълнението им в договорените срокове за присъединяване. Съответният производител дължи част от общите разходи, определена въз основа на пропорционалното съотношение между присъединената мощност на обекта и допълнителните преносни възможности, които ще бъдат осигурени в съответната мрежа. Описаното прехвърляне на финансовата тежест изцяло върху производителите ще има негативен ефект върху ВЕИ проектите, тъй като води до тяхното съществено оскъпяване.

Законодателят е предвидил още една гаранция в чл. 26, ал. 12, според която операторът не следва да покрие разходите за разширяването на мрежата от собствения си бюджет. Операторът на съответната електрическа мрежа започва изпълнението на дейностите по проектиране на дейностите за повишаване на преносната способност на мрежата в тримесечен срок от сключване на договора за присъединяване, в който същите са предвидени. Строително-монтажните дейности за повишаване на преносната способност на мрежата започват след сключване на договори с обекти за производство на електрическа енергия с присъединена мощност не по-малко от 75 на сто от предвиденото повишение на преносната способност на мрежата. Разходите за проектиране подлежат на възстановяване на оператора и в случаите, в които строително-монтажните дейности не бъдат извършени поради неизпълнение на условията по предходното изречение.

Хипотетично, ако има проекти за четири фотоволтаични централи, всеки с мощност по 10 МВт, и е необходима реконструкция в най-близката подстанция, за да се поеме присъединяването на 4-те парка, то операторът ще започне да извършва строително-монтажните дейности едва след като са сключени договорите с поне трима от производителите. Това може да доведе до риск, инвеститори, които са реализирали и завършили обектите си, да не могат да ги присъединят, тъй като останалите се намират в по-ранен етап на изграждането. Законодателят следва да съблюдава крехкия баланс между интересите на производителите и

тези на операторите на електропреносните и електроразпределителните мрежи, и да приложи условия за присъединяване, които ускорят изграждането на ВЕИ електроцентрали.

Въпреки това законодателят е предоставил на производителите възможност да избегнат блокирането на проектите си, поради забавяне на съседни обекти, планирани да бъдат присъединени в същата точка. Предвидено е в чл. 26, ал. 13, че производител може да заплати изцяло разходите за дейности за повишаване на преносната способност на съответната електрическа мрежа. В този случай, когато в срок от 10 години от извършване на дейностите по повишаване на преносната способност на съответната електрическа мрежа операторът използва създадения свободен капацитет за присъединяване на друг обект за производство на електрическа енергия, в цената за присъединяване на обекта се включва част от извършените разходи за повишаване на преносната способност на мрежата, пропорционална на присъединяваната мощност.

В тримесечен срок от заплащане на посочената сума операторът я възстановява на производителя, който вече е заплатил като цена за присъединяване извършените дейности за повишаване на преносната способност на съответната електрическа мрежа. В случай че разходите за повишаване на преносната способност на мрежата са заплатени от повече от един производител, операторът разпределя сумата пропорционално на направените от тях плащания.

Ако се върнем на горния пример с 4-те фотоволтаични парка, всеки с мощност по 10 МВт – производителят от първия готов проект, може да плати разширението на мрежата за всички 4 парка и операторът да изгради, без да чака подписването на договори с останалите обектив. След 2 години, когато се присъедини 2-рият парк, последният ще заплати припадащите му се 25% от цената за разширяването на мрежата на оператора, който от своя страна ще ги възстанови на първия производител,

Фигура 4. Разпределяне на разходите за инвестиции в повишаване на преносната способност на мрежата

Източник: Център за изследване на демокрацията.

който е платил изграждането на разширяването на мрежата. По същата логика, собственикът на третата централа ще заплати още 25% от направените от първия производител първоначални разходи.

Тълкувайки разпоредбата на чл. 26, ал. 10 стигаме до извода, че ако четвъртият производител се присъедини на 11-ата година, то той ще трябва да заплати такса присъединяване на оператора, но операторът няма да има задължение да прехвърли получената сума на първия производител, който е поел разходите по разширението на мрежата.

Не може да се приеме доводът, че за 10 години ще е налице пълна реална амортизация на изграденото разширение на мрежата, така че присъединяващите се след този срок да не дължат плащания. Същевременно операторът на мрежата ще получи такса за инфраструктура, чието изграждане е платено от трето лице, т.е. ще имаме налице обогатяване на оператора за сметка на производител. Нормата следва да се прецизира така, че да не са възможни хипотези, в които операторът да се обогати за сметка на някой от производителите, като срокът, в който могат да бъдат възстановени средства на производителя, заплатил разширението на мрежата, да се удължи от 10 години на срок, равен на жизнения цикъл на проекта му.

Съществено изменение в ЗЕВИ, което касае планирането и изграждането на ВЕИ мощности е въвеждането на гаранция от страна на инвеститора за всеки мегават (МВт) присъединена мощност на бъдещия енергиен обект. Така според редакцията на чл. 29, ал. 1 от ЗЕВИ в тримесечен срок от получаването на становище за условията и начина за присъединяване производителят на ВЕИ електрическа енергия предоставя в полза на оператора на съответната електрическа мрежа гаранция под формата на депозит или банкова гаранция в размер на 50 000 лв. за всеки МВт присъединена мощност на бъдещия енергиен обект. В случай, че производителят не предостави дължимата гаранция в посочения срок, становището се счита за невалидно. Въвеждането на описаната гаранция е стъпка в правилната посока, целяща да се отсеят действителните от спекулативните проекти.

В момента се проектира голямо количество енергийни обекти, които нямат подсикурено финансиране, но разполагат със становище за присъединяване, което от своя страна блокира свободен капацитет в мрежите на операторите. Собствениците на подобни електроенергийни мощности в повечето случаи въобще не планират да ги изградят, а търсят възможности да ги продадат с надценка на други инвеститори, обосновавайки се с преминатите множество административни процедури и пречки. Подобни фиктивни проекти блокират свободния капацитет на мрежата, което води до невъзможност на реални проекти с осигурено финансиране да бъдат изградени и присъединени.

Важна особеност е, че предоставената от производителя гаранция се освобождава при присъединяването на обекта, като съответният оператор може да извърши прихващане с дължимата от производителя цена за присъединяване до размера на по-малкото от двете насрещни задължения. Не е посочен срок, в който гаранцията се освобождава, което е предпоставка за спорове при забава от страна на оператора. Дискусионен ще

бъде и въпросът от кога изпада в забава операторът относно връщането на гаранцията, респективно дължи ли лихви за периода на забава.

Каре 1. Микромрежи

С промените от края на 2023 г. не са разписани изчерпателни и облекчени правила относно изграждането и използването на вътрешна електрическа инфраструктура за споделяне на произведената електрическа енергия между членовете на енергийната общност (т. нар. микромрежа). В момента по отношение на изграждането на вътрешната мрежа ще важат общите правила, регулиращи строителството като цяло и строителството на електропреносни съоръжения. Липсва и специфична правна уредба относно балансирането на производството и потреблението на енергия в и от общността, следователно се прилагат общите правила. И двете Директиви отварят възможност за общностите да споделят енергия помежду си, включително чрез използване на микро мрежи или вътрешни електрически мрежи и системи. В случай на несигурност относно инвестициите от страна на обществените мрежови оператори, това представлява възможност за разработване на локални интелигентни мрежи.

Следва да отбележим важна добавка в ЗЕВИ, с която се улеснява изграждането на нови енергийни обекти за производство на ВЕИ електроенергия, а именно новата разпоредба на чл. 64, ал. 11. Според нея при разширение на съществуващи и при изграждане на нови енергийни обекти за производство на ВЕИ централи възникват сервитути, чрез които се улеснява преминаването на линейните енергийни обекти през чужди имоти в полза на лицата, които ще изградят и експлоатират енергийния обект. Така се отстранява възможността трети лица собственици на съседни имоти да откажат право на преминаване на линейните електропреносни съоръжения на инвеститора. До момента редакцията на чл. 64, с която се урежда законово правото на сервитут, касаше само разширение на съществуващи и изграждане на нови линейни енергийни обекти. С новата ал. 11 обхватът е разширен, като се включват и разширение на съществуващи и при изграждане на нови ВЕИ централи в полза на лицата.¹⁶

¹⁶ На последно място прави впечатление техническа неточност от страна на законодателя при приемане на измененията в ЗЕ, като е дублирана ал. 3 на чл. 90 и в момента са налице две „ал. 3“:

Чл. 90. (3) (Нова – ДВ, бр. 96 от 2023 г., в сила от 17.11.2023 г.) Операторът на електроразпределителната мрежа и на затворена електроразпределителна мрежа няма право да притежава, разработва, управлява или експлоатира зарядни точки за електрически превозни средства, с изключение на случаите, в които операторът на разпределителна мрежа притежава зарядни точки единствено за своя собствена употреба.

(3) (Нова – ДВ, бр. 86 от 2023 г., в сила от 13.10.2023 г.) Операторът на електроразпределителната мрежа оценява поне веднъж на всеки 4 години в сътрудничество с операторите на районни отоплителни или охладителни системи в съответния район потенциала на районните отоплителни или районните охладителни системи за балансиране и други системни услуги, включително оптимизация на потреблението и съхранението на излишъка от електрическа енергия от възобновяеми източници, и дали използването на констатирания потенциал би било ресурсно и разходно по-ефективно в сравнение с алтернативни решения.

Формално дублирането на две еднакви като номерация алинеи води до объркване при плащането по чл. 87, ал. 4 от ЗЕ или чл. 90, ал. 4. При последващи изменения на ЗЕ тази неточност следва да бъде отстранена.

Споделяне и отчитане на произведената и потребената енергия

Нормативна уредба	Препоръка
• Законодателят въвежда общо положение за ползване на схеми за отчитане на електрическата енергия поотделно в чл. 92в, ал. 3 от ЗЕ.	• Препоръчително е да се изготви анализ, който представя данни относно разходите за мрежата, балансиране и други. На базата на този анализ КЕВР следва да прави предложения за това как те могат да бъдат разпределени между различните страни. • Следва да бъдат премахнати двойните мрежови такси при споделянето на електроенергия между членовете на енергийната общност. • Необходимо е законодателството да уреди механизъм за извършване на нетното отчитане на потребената и произведена електроенергия, за да се създаде ясен икономически стимул. • Необходимо и да се въведе методология за регулиране на цените за изкупуване, която да предотврати негативния ефект от дневните пазарни колебания. • Мрежовите оператори трябва да бъдат задължени да инсталират интелигентни електромери, които да позволяват техническото въвеждане на нетно отчитане. • По подобен начин са необходими и стандартизирани процедури за виртуалното нетно отчитане, при балансирането на електроенергийните потоци на повече от една ВЕИ централа, участник в енергийна общност или с цел улесняване на споделянето на електроенергията.

Без възможността за нетно отчитане и виртуално нетно отчитане на потребената и отдадената електрическа енергия и въвеждане на тарифи за доставка на електрическа енергия, на практика участието на гражданите и предприятията като потребители на собствена енергия или като членове на енергийни общности на енергийния пазар се обезсмисля. Виртуалното нетно измерване позволява електроенергията, произведена от един потребител, да бъде разпределена между множество потребители, дори ако те не са физически свързани към една и съща ВЕИ производствена мощност.

Законодателят е бил лаконичен при въвеждането на разпоредби в тази насока, като в чл. 92в, ал. 3 относно активните клиенти е посочено, че те могат да ползват схеми за отчитане поотделно на електрическата енергия, постъпваща в мрежата, и електрическата енергия, потребявана от мрежата. Уредбата има нужда от детайлизация, която да уеднакви при-

лагането ѝ на практика от електроразпределителните дружества. Без изрично уреждане на виртуалното нетно отчитане съществува риск на практика да се сложи съществена пречка пред реализирането на енергийните общности и правата на активните потребители, тъй като това ще доведе до изключителни затруднения или дори невъзможност те да продават в мрежата излишната им електроенергия.

Агрегиране

Нормативна уредба	Препоръка
Липсва специфична нормативна уредба по отношение на виртуално нетно отчитане.	- Необходимо е законодателството да бъде допълнено с ясно определение на регулаторната рамка за агрегиране, включително правата и отговорностите на всички участници в процеса, както и създаване на недискриминационни правила за обмен на данни, осигурявайки защита на търговската информация и личните данни на клиентите. - Следва да е налице и механизъм за разрешаване на спорове между участниците на пазара, извършващи агрегиране, и други участници на пазара, включително във връзка с поемане отговорността за дисбалансите.

Според § т. 74 от ДР на ЗЕ „агрегиране“ е функция, осъществявана от физическо или юридическо лице, което съчетава множество товари при потребителя или произведена електрическа енергия с цел продажба, купуване или обявяване на търг на електроенергийните пазари. „Агрегатор“ е физическо или юридическо лице, което осъществява дейности по агрегиране. Крайните клиенти, включително битовите, които предлагат оптимизация на потреблението посредством агрегиране, могат да участват заедно с производителите по недискриминационен начин на всички пазари на електрическа енергия.

Механизъм за регулация

Оптимизацията на потреблението чрез агрегиране се регулира чрез рамка, която съдържа множество елементи, сред които правото на всеки участник на пазара, извършващ агрегиране, в това число независимите доставчици на агрегирани услуги, да има свободен достъп до пазарите на електрическа енергия без съгласието на другите участници на пазара. Рамката следва да съдържа недискриминационни и прозрачни правила, чрез които се определят ролите и отговорностите на всички електроенергийни предприятия и клиенти, и се извършва обмен на данни между агрегаторите, както и други електроенергийни предприятия.

Също така е необходимо да не бъдат налагани неправомерни плащания, санкции или други договорни ограничения на крайните клиенти, които имат договор с независими доставчици на агрегирани услуги. Трябва да е наличен и конкретен механизъм за разрешаване на спорове между участниците на пазара, извършващи агрегиране, и други участници на пазара, включително във връзка с поемането отговорността за дисбалансите. В текущата нормативна уредба не става ясно какво ще представлява въпросната „рамка“, очертана в чл. 92г, ал. 3 от ЗЕ и от кого ще се приема тя. Празнотата в тази нормативна уредба следва тепърва да се доразвива и прецизира.

Електроенергийните предприятия или участващите крайни клиенти в оптимизацията на потреблението са задължени да компенсират финансово другите участници на пазара или координаторите на балансиращи групи, ако те са пряко засегнати от оптимизацията на потреблението. Финансовата компенсация не трябва да създава пречки за навлизането на пазара на участници, извършващи агрегиране и следва строго да бъде ограничена до покриване на разходите, направени от доставчиците на участващите клиенти или от координатори на балансиращи групи по време на процеса на оптимизацията на потреблението. Методът за изчисляване на компенсацията може да отчита ползите, които други участници на пазара извличат от независимите доставчици на агрегирани услуги, като в такъв случай от доставчиците на агрегирани услуги или от участващите клиенти може да се изиска да допринесат към компенсацията, но само ако ползите за всички доставчици, клиенти и координатори на балансиращи групи не превишават направените преки разходи.

Методът за изчисляване на компенсациите се одобрява от КЕВР. Комисията, по предложение на операторите на преносни мрежи и операторите на разпределителни мрежи, в тясно сътрудничество с участниците на пазара и крайните клиенти, определя техническите изисквания за участие в услугите по оптимизация на потреблението на всички пазари на електрическа енергия въз основа на техническите характеристики на тези пазари и на възможностите за оптимизация на потреблението, като тези изисквания включват участието на пазара с обединени товари.

Крайните клиенти може да сключват договор за агрегиране без съгласието на доставчика на електрическа енергия. Независимите доставчици на агрегирани услуги са длъжни да предоставят на клиентите подробна информация за условията на договорите. Клиентите имат право да получават безплатно от доставчиците всички значими данни за оптимизацията на потреблението или данните за доставената и продадената електрическа енергия поне веднъж на всеки период на фактуриране. Важна е гаранцията, че доставчикът на електрическа енергия няма право да поставя на крайните клиенти, които снабдява, дискриминационни технически и административни изисквания, процедури или такси въз основа на това, че крайните клиенти са сключили договор за агрегиране.

Административно обслужване

Нормативна уредба	Препоръка
Раздел II и по-специално чл. 22 от ЗЕВИ урежда основните положения на концепцията за административно обслужване на едно гише.	- Създаване на централно координационно звено, отговорно за хармонизиране на практиката на всички местни власти, които участват в процеса на издаване на актове за ВЕИ проекти. - Центровете за административно обслужване следва да бъдат изградени на основата на оценка на нуждите, мрежовия капацитет и други административни характеристики. - Препоръчително е да се внесе общо правило за планиране и предоставяне на средства от държавния бюджет към общините, за да се гарантира равен достъп до финансови ресурси за създаване на центрове за административно обслужване. - За да се подобри ефективността и прозрачността на административния процес, следва той да се цифровизира, а комуникацията да е електронна, където това е възможно. - Централното координационно звено следва да бъде и основен източник на единна и ясна информация. - Препоръчва се създаването на информационна кампания за възможностите за създаване на енергийни общности.

Принцип на административното обслужване

Концепцията за административно обслужване на едно гише (т. нар. *one-stop shop*) е структурно отделена като отделен раздел в ЗЕВИ.¹⁷ Основно концепцията за *one-stop shop*, разписана в чл. 22 от ЗЕВИ изисква към всяка община да се създаде център за административно обслужване, който предоставя указания и информация за процедурите при изграждане, реконструкция или основен ремонт на ВЕИ електроцентрали. Центърът за административно обслужване организира процедурите за предоставяне на административни услуги по издаване на разрешение за строеж и/или на разрешение за ползване или удостоверение за въвеждането в експлоатация на енергийните обекти, включително при реконструкция и модернизация на съществуващи централи и преносни съоръжения. Информацията се оповестява на гражданите чрез уеб страницата на общината, където се публикува и наръчникът за процедурите при изграж-

¹⁷ Раздел II. Административно обслужване на инвестиционния процес за изграждане на енергийни обекти за производство на енергия от възобновяеми източници. Присъединяване на енергийни обекти за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници (Загл. изм. – ДВ, бр. 86 от 2023 г.), в сила от 13.10.2023 г.

дането или реконструкцията на ВЕИ обекти (наръчник по чл. 7, ал. 2, т. 16 от ЗЕВИ).

Етапи на административно обслужване

За издаване на разрешение за строеж на ВЕИ централа се подава искане в съответния център за административно обслужване. На практика обаче искането отново се одобрява от главния архитект на общината, т.е. в конкретния случай имаме включване на още един административен орган по веригата, което може да доведе единствено до допълнителни забавяния. Центърът за административно обслужване следва да предоставя на оператора на преносната или на съответната електроразпределителна мрежа информация за всяко издадено разрешение за строеж, включително за случаите по чл. 17, ал. 5 от ЗЕВИ (в случаите на мълчаливо съгласие), което е основание за сключване на договор за присъединяване.

Специалното звено предоставя на оператора и необходимите документи, удостоверяващи вещното право върху имота, върху който ще се изгради енергийният обект, както и издадената виза за проектиране. Звеното следва да съгласува и графика за изграждане на заявения обект, както и въвеждането му в експлоатация между заявителя, компетентните органи по ЗУТ и оператора на съответната мрежа, към която се присъединява обектът. Необходимо е графикът да предвижда срок за издаване на разрешението за ползване или удостоверението за въвеждане в експлоатация не повече от две години от подаване на искането, освен когато инвеститорът не е изрично поискал по-дълъг срок. За ВЕИ централи с обща инсталирана мощност до 150 кВт, както и при реконструкция или модернизация този срок е не по-дълъг от една година. Графикът и предвидените в него срокове обвързват заявителя, компетентните органи по ЗУТ и оператора на съответната мрежа, към която ще бъде присъединен енергийният обект. Цитираните срокове се удължават с периода на провеждане на процедури по съдебно и извънсъдебно решаване на спорове във връзка с подаденото искане.

Механизъм на функциониране

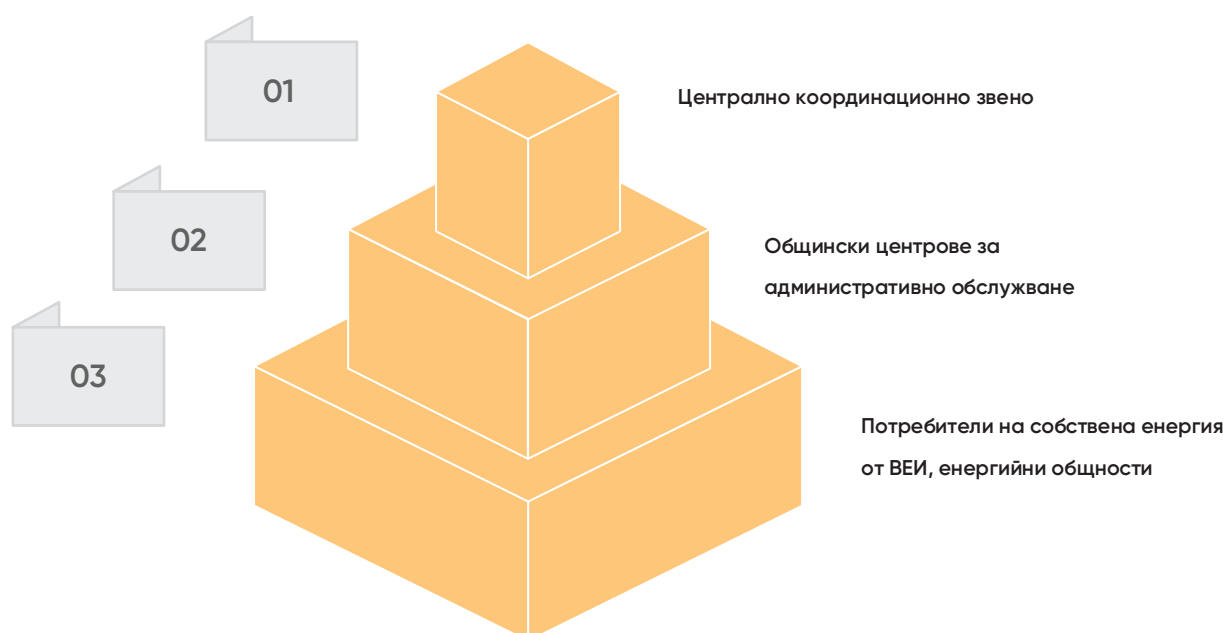
Законодателят се е постарал да създаде единно координационно звено на ниво община, т. нар. център за административно обслужване, но към него не са прехвърлени и правомощията по издаването на релевантните за ВЕИ проекти актове. Звеното ще е основно координатор, като ще препраща получените от инвеститорите заявления, искания и документи до компетентните административни органи и обратното. Спорно е колко подобен орган ще облекчи административните процедури или по-скоро съществува риск от допълнително забавяне, включвайки още едно ниво на обработване и препращане на всички документи по административната преписка. Това поставя въпросът за качеството и механизмите за координация на всички тези звена за административно обслужване в страната и тяхната способност да предложат услуги с еднакво качество и единен подход. Най-правилно би било да се създаде централен координационен механизъм, който да е отговорен за създаването на капацитет

(под формата на предоставяне на обучения/консултации и други форми) на служителите в локалните звена за контакт и да гарантира хармонизиране на предоставените услуги и процеси, така че реално да се изпълни и целта на Директивата.

Административното обслужване на едно гише следва да бъде координирано на централно равнище от АУЕР, която да дава детайлни насоки на общинските звена как да провеждат специфичните процедури, които включват комплексни услуги, като предоставяне на информация, промяна на предназначението на земите, одобрение на екологични оценки, регулаторни насоки за одобрение на присъединяването към мрежата, обработка на строителни и други разрешителни, оценка на проекти и предоставяне на финансова помощ. АУЕР може да подпомогне единните звена като изготви стандартизирана процедура, по която да се развива целият процес. АУЕР следва да положи усилия съвместно с общините, така че в максимална степен да се дигитализира процесът по подаване и обработване на документите и знанията и уменията на персонала да бъде подобряван и надграждан.

При предоставяне на услугите следва да е налице възможност за използването на споделени ресурси, а това отсъства от текущата правна норма. Де факто услугите ще бъдат предоставяни по усмотрение на всяка конкретна община, което предполага различия в качеството на обслужването. По-конкретно липсва и предвидено задължение за планиране и предоставяне на финансов ресурс от държавния бюджет към общините за целта. Имайки предвид лошото финансово състояние на голяма част от общините в България съществува риск те да не могат да отделят необходимите средства за създаване на допълнителните административни структури. С оглед административната тежест на процедурите по ЗУТ и

Фигура 5. Индикативна йерархия на административното обслужване

отчитайки липсата на подготвени кадри с детайлно разбиране на процесите по развитие на ВЕИ проектите, за общините следва да бъдат предвидени допълнителни средства за обезпечение на тази дейност, както и методически указания по прилагане на регулаторната рамка. Липсата на достатъчно финансиране крие риск центровете да съществуват фиктивно, а на практика да не извършват планираните дейности. Недостатъчният наличен ресурс може да доведе и до ниско качество на предлаганите услуги или до създаването на условия за корупционен натиск от страна на административните служители.

От изключителна важност е да бъдат конкретизирани правомощията на центровете за административно обслужване по отношение на всички видове ВЕИ проекти, енергийни общности, проекти за собствено потребление, както и всички процедури, административни актове и взаимоотношения с компетентните органи, за да бъдат постигнати целите на Директивите. В ЗЕВИ следва да се изброят изчерпателно и компетенциите на звената по отношение на различните процедури, свързани с ВЕИ инвестиции. Специалните звена следва да послужат и като центрове за подкрепа при структурирането на ВЕИ проекти, като се привличат служители, които да предоставят техническа консултация, финансови съвети и подкрепа по изпълнение на административните изисквания. Те следва да подпомагат планирането на проекти, оценките на осъществимостта, финансовото моделиране, издаването на разрешителни, спазването на нормативната уредба и други.

ПРЕГЛЕД НА ДОБРИ ПРАКТИКИ

В следващите раздели се разглеждат основните недостатъци на процеса по транспониране на европейското ВЕИ законодателство в България и се посочват добри практики от други европейски държави за улесняване въвеждането на ВЕИ общности.

Оценка на пречките и потенциала

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
В чл. 22, параграф 3 от Директива 2018/2001 се изисква от държавите членки да извършат оценка на съществуващите пречки и потенциала за развитие на енергийни общности.	Чл. 18а. (5) разпорежда АУЕР да направи оценка на неоснователните пречки и на потенциала за потребление на собствена електрическа енергия от ВЕИ.	Оценката е все още в процес на разработване, въпреки че ЗЕВИ беше детайлно ревизиран с цел транспониране на европейските ВЕИ Директиви.	Фламандският институт за технологични изследвания е извършил оценка на пречките, предоставяйки кратък доклад с пет основни препятствия и няколко важни препоръки.

Директивата изисква от държавите – членки на ЕС да извършат оценка на съществуващите пречки и потенциала за развитие на общностите в областта на възобновяемата енергия. Тази оценка следва да включва:

- анализ на сегашното състояние и развитие;
- идентифициране на пречки за по-нататъшно развитие;
- предложения за подобрения.

Въпреки че не е определен конкретен срок за извършване на тази оценка, тя трябва да бъде предприета преди крайния срок за транспониране на Директивата в националното законодателство. Без такава оценка би било трудно да се определят правилните действия и да се създаде подходяща рамка, която да подпомага постигането на целите за развитие на ВЕИ общности.

Определения

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
Въвеждане на определение за „общност за възобновяема енергия“ съгласно чл. 2, т. 13 от Директива 2018/2001, както и определение за „гражданска енергийна общност“ съгласно Директива /2019/944.	Законодателят е дал дефиниция на „гражданска енергийна общност“ в § 1. т. 76 от ДР на ЗЕ.	Дефиницията води до изключване на микропредприятията от възможност за участие; не адресира съхранението и продажбата на излишните количества енергия.	Фламандският регион обединява общностите в едно понятие, което включва активни потребители и нови дейности като споделяне на енергия и търговия между равнопоставени партньори.

Препоръката е за интегриране на определението за граждански енергийни общности и ВЕИ общности в едно, за да изясни кое понятие за коя структура се отнася. В случай на запазване на отделните определения, е от съществено значение да се съгласуват техните дефиниции и взаимоотношения. Първостепенно значение трябва да се даде на гражданския контрол върху функционирането на общностите, за да се предотвратят неустойчиви практики като „комерсиализиране“ на енергийните общности. Националното законодателство следва да въведе ясно разграничение между субекта (самата енергийна общност) и обхвата на дейностите, които общността може да извършва, като се вземе предвид специфичните характеристики на региона.

През юни 2021 г. Фламандският регион внесе промени в определенията за енергийни общности, като ги обедини в едно понятие, което включва активни потребители и нови дейности, като споделяне на енергия и търговия между равнопоставени партньори. Във Фландрия прилагането на тази нова дефиниция е насочена към укрепване на социалното приемане на енергийния преход. Акцентира се върху необходимостта от развитие на енергийните общности без генериране на икономическа печалба. В същото време Германия, Италия и Нидерландия разграничават по-ясно в определенията, въведени в националното законодателство, различните видове общности, и установяват специфични изисквания за тяхното участие и функциониране. Тези мерки са насочени към гарантиране на социална и географска близост, ефективен контрол и автономност, като се поставят ограничения за капацитета и участниците, които могат да бъдат акционери в енергийните общности.

Лицензиране

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
Съгласно чл. 22, параграф 4 енергийните общности трябва да бъдат третирани недискриминационно като пазарни участници и да имат ясни и прозрачни процедури за лицензиране.	Препращане към общите разпоредби на ЗЕ, предвид нормата на чл. 39, ал. 1, т.1 от ЗЕ, според която една от дейностите, подлежащи на лицензиране са производството на електрическа и/или топлинна енергия.	Важат общите правила за лицензиране, в случай, че общностите искат да продават произведената от тях електроенергия, което ще доведе до трудности при участието им на пазара.	Във Финландия и Люксембург не се изисква лицензиране или разрешение и има проста процедура за уведомяване на мрежовите оператори.

Съгласно чл. 22, параграф 4 от Директива (ЕС) 2018/2001, ВЕИ общностите трябва да бъдат третирани недискриминационно като пазарни участници и да имат ясни, прозрачни и пропорционални процедури за лицензиране. Поддържането на това регулаторно равновесие е от съществено значение за тяхното участие в различни дейности, включително производство, общинско самостоятелно използване, локализирано разпределение, споделяне на енергията и търговията между равнопоставени партньори. Ясните и добре дефинирани процедури за лицензиране помагат да се намали административната тежест и да се ускори разработването на проекти, като същевременно се повишава доверието в регулаторната рамка и се насърчава развитието на устойчиви ВЕИ решения.

Процедурите за издаване на разрешителни за ВЕИ общности в ЕС варират значително между държавите членки, като някои страни имат сложни бюрократични процеси. Добри практики се забелязват във Финландия и Люксембург, където не се изисква лицензиране или разрешение, а се предоставя проста процедура за уведомяване на оператора на разпределителната мрежа при създаването на общността. В Нидерландия ВЕИ общностите са освободени от лицензиране при определени условия, като има ограничения върху броя на членовете и начинът на доставка на електроенергията до клиентите е регулиран.

Присъединяване към мрежата

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
Варира в зависимост от мощността на системата. Цели се наличието на преференциален достъп до мрежата за енергийни общности.	В чл. 17, ал. 7 от ЗЕВИ са заложили нови съкратени срокове за получаване на административни разрешения.	Не са разписани облекчени правила относно изграждането и използването на вътрешна електрическа инфраструктура за споделяне на произведената електрическа енергия между членовете (т. нар. микромрежа).	В Ирландия се намаляват пречките и се осигурява преференциално третиране на ВЕИ по отношение на достъпа до мрежата.

Процедурите и изискванията за присъединяване на ВЕИ мощности към електрическата мрежа варират в зависимост от техните мощности, както предписва Директива (ЕС) 2018/2001. Държавите членки биват насърчавани да въведат уведомителен режим за инсталации с мощност до 10,8 кВт, което може да бъде разширено до 50 кВт, ако се гарантира стабилността и безопасността на мрежата. В същото време Директивата установява максимално време за издаване на разрешителни, като процедурите не трябва да надвишават 1 година за системи до 150 кВт и 2 години за по-големи електроцентрали. За ВЕИ общностите, една от ключовите характеристики, е наличието на преференциален достъп до мрежата.¹⁸

Ирландия демонстрира добри практики в това отношение, като въвежда отделни процедури за присъединяване към мрежата на ВЕИ общности и други проекти за собствено потребление. През 2020 г. Ирландия въвежда нова политика за присъединяване към мрежата (Политика за трайна връзка – ПТП), която цели да наложи преференциално третиране на общностите за възобновяема енергия по отношение на присъединяването към мрежата.¹⁹ Инициативата ПТП поставя по-голям приоритет на общностите за възобновяема енергия, като въвежда улеснени процедури за свързване и приоритетно обработване на заявленията. Правилата изискват проектите да бъдат 100% собственост на енергийна общност за възобновяема енергия. От своя страна ЕРП прави оценка на свързването, която ще определи метода на присъединяване и свързаните с него разходи. Разпределеният капацитет на мрежата бива запазен за общността в продължение на две години, което дава достатъчно време на проектите да получат разрешение за планиране. След получаване на разрешение за планиране и заплащане на таксата за кандидатстване, на проекта бива издадено становище за свързване към мрежата. За улеснение на проце-

¹⁸ Barabino, E., Fioriti, D., Guerrazzi, E., Mariuzzo, I., Poli, D., Raugi, M., ... & Thomopoulos, D. (2023). Energy Communities: A review on trends, energy system modelling, business models, and optimisation objectives. *Sustainable Energy, Grids and Networks*, 36, 101187.

¹⁹ Energy Communities Hub. *The case of Ireland*, accessed 1 February 2024.

са, Ирландия е разработила интерактивна карта на производството, предоставяща информация за капацитета на подстанциите, което допълнително помага при вземането на решение за свързване към мрежата.

Споделяне на енергия

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
Чл. 22, параграф 4 от Директивата за Възобновяемата Енергия II изисква държавите членки да улеснят „трансфера на електроенергия“ в рамките на общността.	В чл. 92в, ал. 3 от ЗЕВИ е посочено, че активните клиенти могат да ползват схеми за отчитане поотделно на електрическата енергия, постъпваща в мрежата, и електрическата енергия, потреблявана от мрежата.	Не е предвидена възможност за виртуално нетно отчитане, което рискува да блокира реалното приложение на гражданските енергийни общности.	В Австрия ²⁰ , Брюксел и Валонския регион на Белгия, Дания, Литва и Люксембург разглеждат споделянето на енергия като дейност, отделна от доставката на електроенергия, което позволява на участниците да споделят енергия в рамките на времева и географска рамка.

Чл. 22, параграф 4 от Директива (ЕС) 2018/2001 изисква държавите членки да улеснят „трансфера на електроенергия“ в рамките на общността, като гарантират, че мрежовите оператори си сътрудничат с общностите. Процесът на споделяне на енергия или колективното потребление трябва да бъде лесен и да насърчава използването на ВЕИ електроенергия от покривни фотоволтаици. Споделянето на електроенергия и собственото потребление следва да бъдат разрешени не само в рамките на една страна, но и чрез разпределителната мрежа, дори на по-големи разстояния. За да се използва напълно потенциала за гъвкавост на ВЕИ системите, се налага да има добре дефинирана концепция за споделяне на енергия, която да позволява необходимите електроенергийни трансфери и да насърчава сътрудничеството между участниците в общността.

Няколко държави членки, включително Австрия, Белгия, Дания, Литва и Люксембург, са приели решение да разглеждат споделянето на енергия като дейност, отделна от доставката на електроенергия, което освобождава членовете на общностите от тежките задължения за лиценз за продажба на електроенергия на дребно. Този подход, наподобяващ колективното собствено потребление на електроенергия, позволява на участниците да споделят енергия в рамките на времева и географска рамка, като продължават да купуват електроенергия от традиционния си доставчик за останалата част от потреблението си.

²⁰ Climate Change Laws of the World. *Renewable Energy Expansion Act*, Austria, 2021.

Фландрия и Нидерландия се отличават със системи за колективно самостоятелно потребление на енергия, като мрежовите оператори играят централна роля в управлението и равноправното споделяне на електроенергията между членовете на общността. В Люксембург енергийните общности могат да разпределят ВЕИ електроенергийното производство между членовете си в рамките на кратък времеви период, а мрежовите оператори предоставят данни за потреблението и производството на енергия, подпомагайки разпределението на споделената енергия. Установени са ясни правила и отговорности както за мрежовите оператори, така и за другите участници на пазара, като предоставят гъвкавост за енергийните общности да определят собствени методи за разпределение на електроенергията и да налагат редовно докладване за разпределението ѝ.

Мрежови такси

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
Съгласно чл. 18, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2018/1999, мрежовите такси не следва да са прекалено високи и така да премахват стимулите за самостоятелното производство и потребление на електроенергия.	Няма конкретни разпоредби за определяне на мрежови такси за енергийни общности.	Няма конкретни разпоредби за определяне на мрежови такси за енергийни общности.	В Австрия има намаление на мрежовите такси за енергийни общности в зависимост от нивото на напрежение на мрежата. В Полша енергийните общности са освободени от определени компоненти на мрежовите такси.

В чл. 22, параграф 4 от Директива (ЕС) 2018/2001 се изисква мрежовите такси за потребителите, споделящи електроенергия в рамките на енергийните общности, да отразяват точно свързаните с това разходи. Освен това всички приложими такси, налози и данъци следва да бъдат структурирани така, че да гарантират, че участващите в споделянето на електроенергия допринасят за цялостното справедливо разпределение на разходите, както е определено чрез анализ на разходите и ползите, извършен от националния регулаторен орган. Важно е да се отбележи, че съгласно чл. 18, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2019/943²¹ мрежовите такси не следва фактически да обезкуражават самостоятелното производство

²¹ Официален вестник на ЕС, Регламент (ЕС) 2019/943 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно вътрешния пазар на електроенергия (преработен текст), 05.06.2019 г.

и собственото потребление на електроенергия.²² В Австрия например законодателството за електроенергийните доставчици не се прилага за вътрешните отношения в енергийните общности, което осигурява намаление на мрежовите такси в зависимост от нивото на напрежение на мрежата и други фактори. В Полша енергийните общности и инициативите за колективно собствено потребление са освободени от определени компоненти на мрежовите такси, свързани с енергийната политика и устойчивостта на пазара, като тези мерки насърчават участието във ВЕИ проекти и колективното потребление.

Продажба на излишната енергия

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
Изключения от насоките за държавна помощ позволяват схеми за подпомагане, различни от тръжни процедури, за проекти под 18 MWt.	С разпоредбата на чл. 18, ал. 1, т. 4 от ЗЕВИ е предоставено право на продажба на произведените излишни количества електрическа енергия срещу заплащане по пазарни цени, както и по схеми за подпомагане.	Продажбата ще се случва по общите правила, след като не са предвидени специфични за тези групи.	В Германия енергийните общности получават пазарна премия, която е свързана с резултатите от търговете от предходната година. ²³
За предпочитане е общностите да получават фиксирани тарифи за произведената от тях енергия.			В Литва ВЕИ производителите имат възможност пряко да сключват договори с крайните потребители.

Друг важен аспект по отношение на начина, по който се използва електроенергията, произведена от енергийната общност, са условията, при които общността има право да търгува с излишната електроенергия. Препоръчва се регулаторните органи да използват изключенията от насоките за държавна помощ, които позволяват схеми за подпомагане, различни от тръжни процедури, за проекти под 18 MWt. Ако се използват търгове, то те трябва да включват заделени капацитети за енергийни общности от минимум 10%. Общностите могат да участват в търговете, стига да са готови да приемат крайната цена, като по този начин се елиминират опасенията за занижени цени. Въпреки това е за предпочитане общностите да получават фиксирани тарифи за произведената от тях електроенергия, които биха могли да бъдат по-високи от пазарните (като например преференциални тарифи или други подобни меха-

²² PROSEU, Community Power Coalition, SCORE, The Renewables Networking Platform and EREF. *Transposition guidance for citizen energy policies*. 5 January 2020. European Commission Energy Communities Repository.

²³ Deutsche Energie-Agentur (DENA). 2022. *Best practices for energy communities in Poland and Germany*.

низми), като начин да се признае стойността, която те внасят в местната икономика.²⁴

В някои европейски държави (Германия и Нидерландия) са въведени мерки за стимулиране на енергийните общности, като освобождаването от конкурентни търгове за финансова подкрепа и предоставянето на специални премии за продажба на излишъка на електроенергия. В Испания са създадени специални механизми за предлагане на инициативи, ръководени от граждани във вече съществуващата тръжна система. В други държави като Австрия и Литва се предоставят възможности за производителите на ВЕИ електроенергия да сключват договори и да разпределят електроенергията си на крайните потребители, като се стремят да опростят пазара за тези производители и да насърчат развитието на енергийни общности.

Администрация, достъп до информация

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
В чл. 16 от Директива (ЕС) 2018/2001 се посочва, че държавите членки са длъжни да създадат или да назначат една или повече координационни точки, които да отговарят за целия административен процес. Чл. 22, параграф 4 от Директива (ЕС) 2018/2001 задължава държавите членки да предоставят информация, за да насочват създаването на общности за възобновяема енергия.	Законодателят се е постарал да създаде единно координационно звено във всяка община, т. нар. център за административно обслужване.	Липсва централно координационно звено, което да уеднаквява практиката в страната, което ще затрудни способността да бъдат предложени услуги с еднакво качество и единен подход. Следвало е да бъде предвидена максимална дигитализация на административния процес и комуникацията с единното координационно звено.	В Литва Енергийната агенция на Литва е определена за единно звено за контакт. В Ирландия правителството е назначило Органа за устойчива енергия на Ирландия за онлайн център за обслужване на едно гише. В Австрия е създадена Координационна служба за енергийни общности.

В съответствие с чл. 16 от Директива (ЕС) 2018/2001, държавите членки са задължени да създадат една или повече координационни звена, отговарящи за целия административен процес по издаване на разрешителни. Тези звена следва да предоставят техническа помощ и да рационализират процеса, като се осигури, че заявителите не са принудени да се свързват с множество инстанции за контакт по време на процеса. За да се улесни

²⁴ PROSEU, Community Power Coalition, SCORE, The Renewables Networking Platform and EREF. *Transposition guidance for citizen energy policies*. 5 January 2020. European Commission Energy Communities Repository.

този процес, следва да бъде изградена централизирана система за подкрепа, където всеки гражданин или общност да може да получи помощ за местни индивидуални и общностни проекти, като се насочва през всички етапи – от планирането до подаването на заявления за разрешение и търсенето на подкрепа. Регионалните и националните енергийни агенции, както и неправителственият сектор, могат потенциално да предоставят съдействие, но наличие на единна национална точка за комуникация и обратна връзка.

Чл. 22, параграф 4 от Директива (ЕС) 2018/2001 налага на държавите членки да осигурят информация, насочена към подпомагане създаването на ВЕИ общности. Също така, чл. 18, параграф 6 от Директива (ЕС) 2018/2001 указва, че държавите членки следва да създадат информационни инициативи и програми за обучение с цел повишаване осведомеността на потребителите относно техните права като активни потребители и създаване на практически обучителни програми, обхващащи техническите и финансови аспекти на ВЕИ проектите.

В различни държави членки като например Литва и Ирландия се внедряват центрове за обслужване на едно гише, където Енергийната агенция на Литва и Органа за устойчива енергия на Ирландия (ОУЕИ) са определени като центрове за контакт и подкрепа по процесите на издаване на разрешения и разработване на енергийни общности. ОУЕИ предлага разнообразни ресурси, включително обучителни модули и събития, докато Енергийната агенция на Литва е публикувала препоръки за работата на енергийни общности. В Австрия е създадена Координационна служба за енергийни общности, която цели да улесни процесите за създаване и функциониране на тези общности и да осигури прозрачност и ефективност в административните процедури.

Изграждане на административен капацитет

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
В чл. 22, параграф 4, б. „з“ от Директива (ЕС) 2018/2001 се изисква националните рамки на държавите членки да гарантират, че „на публичните органи се предоставя регулаторна подкрепа и вкл. и за изграждане на административен капацитет“.	Липсват разпоредби свързани с изграждане на административен капацитет.	Липсва планиране и предоставяне на финансов и човешки ресурс към общините за създаването на центровете за административно обслужване.	Испания създава ръководство, насочено към насърчаване на ВЕИ с акцент върху общинската перспектива. Австрия създава програмата Е5, която предоставя помощ на местните власти в усилията им да участват в енергийния преход, включително в енергийни общности.

В чл. 22, параграф 4, буква „з“ от Директива (ЕС) 2018/2001 се изисква националните рамки на държавите членки да гарантират, че „на публичните органи се предоставя регулаторна подкрепа и подкрепа за изграждане на капацитет при управлението на процеса по създаване на ВЕИ мощности, както и за подпомагане на органите да участват пряко.“ Призовава се да бъдат използвани национални средства и включването на енергийни агенции на местно и регионално равнище, които да подпомагат енергийните общности при разработването на ВЕИ проекти. Освен това се насърчава изграждането на подходяща законодателна рамка, която да улесни участието на местните власти в енергийни общности.

В Испания Институтът за диверсификация и насърчаване на енергетиката и Провинциалният съвет на Барселона предоставят ръководства и ресурси, насочени към общините и енергийните общности. В Брюксел, Белгия, неправителствената организация *Energie Commune* действа като посредник, предоставяйки техническа помощ на местните власти чрез издаване на наръчници и организиране на семинари за изследване на потенциала за развитие на енергийните общности. В Австрия програмата „Е5“ и Координационното бюро за енергийни общности предлагат подкрепа на местните власти чрез информационни ресурси и координиране на усилията за енергийния преход, като подпомагат участието им в енергийни общности. Тези усилия допринасят за създаването на по-устойчива енергийна система чрез местното участие и сътрудничество.

Финансиране

Разпоредба по Директива	Разпоредба на ЗЕВИ / ЗЕ	Недостатъци на транспонирането	Добри практики от Европа
Държавите членки публикуват дългосрочен график по отношение на очакваното предоставяне на помощ, който обхваща най-малко следващите 5 години.	В ал. 5 на чл. 92б от ЗЕ са предвидени мерки, с които да се насърчава създаването и развитието на граждански енергийни общности, като те включват улесняване на достъпа до финансиране.	Предстои да се разработят конкретни финансови схеми за насърчаване на производството и консумацията на енергия от ВЕИ.	В Италия, Полша, Португалия и Испания НПВУ включват специална финансова подкрепа за енергийни общности, придружена от конкретни насоки и канали за финансиране. В Нидерландия е създаден уникален „фонд за развитие“, който предоставя първоначално финансиране и рисков капитал, като се очаква да бъде изплатен, ако проектите са успешни.

В съответствие с чл. 3, параграф 5 на Директива 2023/2413, ЕК е разработила няколко механизма за подкрепа, от които енергийните общности имат право да се възползват. Сред тях са Европейските структурни и инвестиционни фондове (ESI фондове), които са специално насочени към малки проекти за ВЕИ, схемата *InvestEU*, заемният механизъм на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ), както и Фондът за справедлив преход (ФСП), част от Европейския зелен пакт. В крайна сметка обаче разпределението на тези приходи се определя от отделните държави членки. За да се гарантира, че енергийните общности имат достъп до финансиране от стандартните европейски фондове, от съществено значение е те да бъдат включени в процедурите за регионално планиране и в определянето на критериите за допустимост.²⁵

В Италия, Полша, Португалия и Испания Националните планове за възстановяване и устойчивост (НПВУ) включват специална подкрепа за енергийни общности, съпроводена от конкретни насоки и канали за финансиране. В Полша, въпреки че Директива (ЕС) 2018/2001 все още не е транспонирана в националното законодателство, правителството стартира процес за кандидатстване за безвъзмездна помощ, насочена към енергийните общности и съвместното собствено потребление, като предоставя инвестиционни безвъзмездни средства чрез НПВУ. В Италия инвестиционните субсидии, предложени в НПВУ, покриват до 100% от разходите за разширяване на енергийните общности, особено в малките общини, като се вземат предвид съоръженията за производство на ВЕИ електроенергия и системите за съхранение. Субсидиите са ограничени до енергийните общности в населени места с под 5000 души и до такива, които се сблъскват с административни пречки. В страни като Германия и Нидерландия се наблюдава нарастващ интерес към създаването на иновативни финансови инструменти, като например револвиращи фондове, които подпомагат покриването на първоначалните разходи за стартиращи ВЕИ проекти, като финансирането се възстановява при успешното им завършване. В Нидерландия регионалните власти разработват иновативен „фонд за развитие“, който подпомага финансирането и рисковия капитал за ВЕИ проекти.

²⁵ Energy Communities Repository. 2022. *Transposition Guidance for citizen energy policies*.

КАКВО СЛЕДВА?

Сред най-проблемните области, с които се сблъскват децентрализираните ВЕИ проекти в България, е блокирането на процеса на присъединяване към мрежата и мудните бюрократични процеси. От една страна разработчиците на ВЕИ проекти се сблъскват с непрозрачни механизми за разпределяне на капацитета на мрежата, а от друга липсва достатъчно информация за наличния капацитет в различните точки на присъединяване и ясна, последователна методология за оценка на разходите за разширение и обновяване на инфраструктурата.

Административните процедури за екологичните и строителните разрешителни за нови проекти могат да доведат до забавяне на изпълнението поради ограничената ефективност на институциите и липсата на ефективен контрол и координационни звена. Съответните институции често не спазват собствените си срокове, което може да се дължи на нисък административен и професионален капацитет за обработка на заявленията. Освен това, когато съществува възможност за различно тълкуване на съществуващото законодателство от страна на компетентните органи поради негълни или неясни рамки и насоки, има риск административните служители да вземат дискриминационно спрямо инвеститорите решение. Процедурите за издаване на разрешителни често изискват значително количество документи и не са цифровизирани, което допринася за по-нататъшното отлагане на проектите.

Местните власти и гражданските инициативи, които развиват проекти за съвместно производство, потребление и съхранение на енергия, се сблъскват с допълнителни предизвикателства и несигурност. Прегледът на последните промени в ЗЕ и ЗЕВИ, както и на добри практики от няколко държави в ЕС, изтъква нуждата от редица промени в законодателната и регулаторна рамка, за да се постигне по-ефективно транспониране на Директивите 2018/2001 и 2023/2413. Тези промени следват да бъдат и основополагащи за успешното развитие на енергийните общности в България, и биха ускорили децентрализацията на електроенергийното производство – крайтъгълният камък на енергийния преход в България.

Необходимо е **обновяване на дефиницията за енергийни общности**, като се разграничат различните видове участници, се включат микропредприятията като равнопоставени участници, а нормативната уредба трябва да бъде допълнително уточнена, за да се гарантира съответствие с принципите на REScoop и да се предотврати „комерсиализацията“ на общностните проекти. Трябва да се установят **ясни правила и критерии за регистрацията на общностите, защита правата на активните клиенти, както и забрана за дискриминационни практики**, осигурявайки прозрачност и справедливост на всички аспекти на дейността на енергийните общности, включително тези, свързани с правилата за съхранение и продажба на излишната енергия, както и регулиране на процедурите по присъединяване към мрежата.

Необходимо е законодателството да регламентира **нетното отчитане** на произведената и потребената електроенергия, да премахне **двойните мрежови такси за енергийните общности** и да установи **стандартизирани процедури и протоколи** за създаване и управление на енергийните общности. Въвеждането на **централно координационно звено за административно обслужване** ще осигури единен подход и качество на услугите при издаването на актове за ВЕИ проекти, като се въведат законодателни промени, оптимизиращи административните процеси. За подобряване ефективността и прозрачността, се препоръчва **цифровизация на административния процес** и преминаване към **електронна комуникация**, като се създаде национален регистър на ВЕИ потребителите. Необходимо е и въвеждането на специални **финансови инструменти за подпомагане** на създаването и участието в енергийни общности.

По тези ключови теми по-долу се посочват конкретни мерки за подобряване на правната рамка, които да стимулират развитието на децентрализираното производство на ВЕИ енергия в България.

Подобряване на дефиницията за ВЕИ общност, за да се преодолее неяснотата в нормативната уредба относно учредяването, ролята и функционирането ѝ:

- В обхвата на възможните участници в енергийните общности следва да попаднат и микропредприятията.
- Нормативната уредба следва да гарантира прилагането на седемте принципа за ефективно функциониране на енергийните общности по модела на REScoop.
- Следва да се предотврати „комерсиализацията“ на енергийните общности и да се запази техния граждански характер. Може да се въведе минимален брой физически и юридически лица, които да са членове на общността, както и да се посочат критерии за географска близост между ВЕИ централите, за да се оптимизира ефективността на енергийната общност.
- Необходимо е да бъдат предвидени изисквания относно съдържанието на устава и учредителния акт чрез избраната правно-организационна форма, сред които 1) плаваща членска маса, 2) възможност за капиталово и некапиталово членство, 3) доброволно участие и прекратяване на членството, 4) равно право на глас (за да бъде предотвратена концентрацията на влияние върху взимането на решения от мажоритарните собственици) и други.
- Необходимо е да бъдат дефинирани и ясни критерии за регистрация на общността, вкл. от какви права, сервитути и други положения може да се ползва тя, във връзка с упражняването на дейностите, посочени в чл. 18б, ал. 2 от ЗЕВИ.

- Необходими са конкретни изисквания за съдържанието на устава или учредителния акт на общностите с цел постигане на конкретни социални, екологични и икономически цели, задължения за отчитане (подобно на сдруженията в обществена полза) и отделяне на средства за контрол и санкции.
- Установяване на принципни правила за съхранение и продажба на излишната електроенергия, които да осигурят справедливост и прозрачност в дейността на енергийните общности.

Защита на правата на активните клиенти и потребители на ВЕИ електроенергия:

- Необходимо е въвеждането на забрана за налагане от страна на мрежовите оператори на непропорционални или дискриминационни технически и административни изисквания, процедури и цени за присъединяване към мрежата.
- Премахването на дискриминационните практики следва да се детайлизира във всички разпоредби, свързани с различните видове услуги и процедури, за да се гарантира равнопоставено третиране на всички участници на електроенергийния пазар.
- В съответствие с лицензионния режим, предвиден в ЗЕ, е необходимо въвеждане на изчерпателни правила за съхранението на електрическа енергия за различни цели с цел оптимизиране на използването на електроенергията във върхови моменти и възможността за продаване на излишната електроенергия обратно в мрежата.

Ефективно регулиране на процедурите за присъединяване към мрежата:

- Трябва да бъдат създадени съответните подзаконови рамки, които да детайлизират процедурите стъпка по стъпка, с конкретни срокове, както и да се установят правомощията на отделните институции.
- Необходимо е да бъдат уточнени въпросите около финансовата отговорност при увеличаване на преносната способност на електрическата мрежа, така че да не се прехвърля тежестта по поемането на разходите за модернизиране и разширение на преносната мрежа върху ВЕИ инвеститорите.
- Следва да бъдат въведени конкретни разпоредби, които да обхванат строителството на вътрешна инфраструктура за споделяне на електрическа енергия между членовете.
- Да бъде ясно регламентиран достъпа на енергийните общности до електроенергийните пазари в ЗЕ и съответните подзаконови нормативни актове.

Споделяне и отчитане на произведената и потребената енергия:

- Препоръчително е да се изготви анализ на разходите и ползите, който представя данни за степента на тежест върху енергийните общности относно разходите за мрежата, балансиране и други. На базата на този анализ КЕВР следва да прави предложения за това как те могат да бъдат разпределени между различните страни.
- Следва да бъдат премахнати двойните мрежови такси при споделянето на електроенергия между членовете на енергийната общност.
- Необходимо е в законодателството да се въведе конкретна уредба на нетното отчитане на потребената и произведена електроенергия, за да се създаде ясен икономически стимул за инвестиции в малки, децентрализирани мощности и в енергийни общности.
- Следва да се вмени задължение за мрежовите оператори за съобразяване с исканията на активните потребители да продават излишната електроенергия обратно в мрежата.
- Необходимо и да се въведе методология за регулиране на цените за изкупуване, която да предотврати негативния ефект от дневните пазарни колебания.
- Мрежовите оператори трябва да бъдат задължени да инсталират интелигентни електромери, които да позволяват техническото въвеждане на нетно отчитане.
- По подобен начин са необходими и стандартизирани процедури за виртуалното нетно отчитане, при балансирането на електроенергийните потоци на повече от една ВЕИ централа, участник в енергийна общност, или с цел улесняване на споделянето на електроенергията.

Агрегиране и оптимизация на потреблението на електрическа енергия:

- Необходимо е законодателството да бъде допълнено с ясно определение на регулаторната рамка за агрегиране, включително правата и отговорностите на всички участници в процеса, както и създаване на недискриминационни правила за обмен на данни, с оглед осигуряването на защита на търговската информация и личните данни на клиентите.
- Следва да се въведе конкретен механизъм за разрешаване на спорове между участниците на пазара, извършващи агрегиране, и други участници на пазара, включително във връзка с поемането отговорността за дисбалансите.

Административно обслужване на едно гише/единно координационно звено:

- Необходимо е да се създаде централно координационно звено, отговорно за хармонизиране на практиката на всички местни власти, които участват в процеса на издаване на актове за ВЕИ проекти.
- Центровете за административно обслужване следва да бъдат изградени на основата на оценка на нуждите, мрежовия капацитет и други административни характеристики. Изискването в чл. 22 от ЗЕВИ да бъдат създадени във всяка община специализирани звена е практически и финансово необосновано. Следва да се вложи ресурс на местата, които биха управлявали такъв център най-ефективно и постепенно броят им да се увеличава, следвайки добри примери и практики.
- Препоръчително е да се внесе общо правило за планиране и предоставяне на средства от държавния бюджет към общините, за да се гарантира равен достъп до финансови ресурси за създаване на центрове за административно обслужване.
- За да се подобри ефективността и прозрачността на административния процес, следва той да се цифровизира, а комуникацията да бъде електронна, където това е възможно. Това ще улесни достъпа до информация и ще оптимизира обработката на заявленията за издаване на актове за ВЕИ проекти.
- Важно е централното координационно звено да бъде и основен източник на единна и ясна информация във връзка с възможностите за производство и собствена консумация на енергия от ВЕИ.
- Препоръчва се създаването на информационна кампания за възможностите за създаване на енергийни общности.

Единен регистър на ВЕИ потребителите за собствени нужди, както и на гражданските енергийни общности и общностите за възобновяема енергия:

- Следва да се създаде регистър на потребителите на възобновяема енергия за собствени нужди, както и на бъдещите енергийни общности. Събирането и обработването на тези данни ще позволи по-коректното отчитане на потреблението на енергия от ВЕИ, както и ще улесни планирането на развитието на бъдещата децентрализирана електроенергийна система.
- Препоръчва се регистърът да бъде поддържан от АУЕР, като следва да бъде организиран допълнителен човешки ресурс за извършването на тази дейност. Събраните данни следва да бъдат публично достъпни. За да се стимулира регистрацията на собствените потребители и енергийните общности, се препоръчва доказателство за регистрацията да бъде едно от изискванията за сключване на договор за присъединяване.

Създаване на национални схеми за подпомагане използването на ВЕИ:

- Препоръчва се използването на финансови инструменти, като отпускане на нисколихвени кредити, револвиращи фондове и грантове за подпомагане на домакинствата с ниски и средни доходи, както и на МСП, които да се включват в създаването на енергийни общности.
- Необходимо е ориентирането на публични и европейски ресурси към подпомагане на инвестициите във ВЕИ енергийни общности, например чрез Националния план за възстановяване и устойчивост, Европейските регионални фондове, Териториалните планове за справедлив преход и Европейския социален фонд.
- Необходимо е да се разгледат възможностите за разширяване критериите за участие и размера на субсидиите, за да се включат различни по размери ВЕИ общности и за да се намалят ограниченията за получаване на финансиране.
- Следва да се подготви и реализира задълбочена информационна кампания, за да бъде уведомена обществеността за наличните възможности за финансиране и как биха могли да се възползват от тях.

